

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Katedra evropského práva

**Kolektivní práva dle Evropské úmluvy o ochraně lidských práv
a základních svobod**

Collective rights under the European Convention for the Protection
of Human Rights and Fundamental Freedoms

Diplomová práce

Gabriela Halušková

Vedoucí práce: Doc. Dr. iur. Harald Christian Scheu, Mag. phil., Ph.D.

Datum uzavření rukopisu: 14. srpna 2014

estné prohlášení

Prohlašuji, že jsem p edkládanou diplomovou práci vypracovala samostatn , všechny použité prameny a literatura byly ádn citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 15. srpna

Podpis:

Pod kování

Ráda bych podkovala vedoucímu své diplomové práce Doc. Dr. iur. Haraldu Christianu Scheuovi, Mag. phil., Ph.D. za pomoc s výběrem tématu práce a cenné připomínky během psaní práce.

Také bych ráda podkovala svým blízkým za podporu při psaní práce.

OBSAH

Úvod	5
1. Kolektivní dimenze základních lidských práv	7
1.1. Geneze lidských práv	7
1.1.1. Reformace	8
1.1.2. Osvícenství	9
1.1.3. Prohlášení nezávislosti USA, Virginské prohlášení práv, Listina Práv	12
1.1.4. Deklarace práv člověka a občana	13
1.2. Pojem a charakteristika lidských práv	14
1.3. Individuální versus kolektivní práva	18
2. Kolektivní práva obsažená v Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod	22
2.1 Geneze a význam Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod	22
2.2. Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání	25
2.2.1. Ustanovení chránící svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání ..	25
2.2.2. Rozsah náboženské svobody	27
2.2.3. Náboženské projevy	29
2.2.4. Subjekty ochrany	32
2.2.5. Uznání náboženských hnutí ze strany státu	35
2.2.6. Vnitřní autonomie církví a náboženských společenství	38
2.2.7. Majetek církví a náboženských společenství	42
2.3. Svoboda shromažďování a sdružování	43
2.3.1. Ustanovení týkající se svobody shromažďování a sdružování	43
2.3.2. Svoboda shromažďování	45
2.3.3. Svoboda sdružování	49
2.3.4. Subjekty svobody shromažďování a sdružování	58
Závěr	60
Abstrakt	73
Abstract	74

Úvod

lov k je tvorem společenským. Je mu přirozené formovat se do různých skupin i společností, ve kterých může s ostatními podobnými a stejně smýšlejícími jedinci sdílet a prosazovat své názory a představy. Takové sdružování i shromažďování může mít samozřejmě také právní relevanci. Tato spočívá v tom, že sdružování se do různých forem, bez ohledu na to, zda jde například o církev i politické strany a shromažďování se k vyjádření společných zájmů, jsou chráněny jako základní lidská práva. Zároveň má taková skupina nepochybně větší možnost prosadit své zájmy i poukázat na důležitý společenský problém než jednotlivci. Ochrana těchto svobod je velmi důležitá také pro jednotlivé věřící, nebo jim umožňuje sdílet víru spolu s ostatními, což je nezbytnou složkou náboženské svobody.

Ve své práci se budu věnovat právnímu aspektu těchto základních lidských práv. V první části stručně popíši vývoj lidských práv. Východiskem mi budou především dva zdroje, jež měly na vývoj konceptu lidských práv velký vliv, a to reformace a osvícenství. Pokračovat budu dokumenty, ve kterých došlo k zakotvení lidských práv, a které jsou označovány za skutečný vznik konceptu lidských práv. K přijetí těchto dokumentů došlo v USA a Francii. Dokumenty, přijatými v USA jsou Prohlášení nezávislosti USA, Virginské Prohlášení práv a Listina práv, ve Francii pak Deklarace práv člověka a občana. Následovat bude zmínka o zakotvení lidských práv na mezinárodní právní úrovni, kde došlo například OSN přijetím právně nezávazné Všeobecné deklarace lidských práv. V další podkapitole se budu zabývat právy kolektivními, pokusím se předložit jejich definici a soustředím se na to, zda jde o práva, která jsou v mezinárodních právních instrumentech chránících lidská práva obsažena i nikoli.

V druhé části práce se budu soustředít na kolektivní aspekt práv v konkrétní regionální smlouvě, kterou je Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Velmi stručně popíši proces přijetí této mezinárodní právní úmluvy, stejně jako její kontrolní mechanismus, který je považován za velice efektivní. Více se pak budu soustředít na dva články EÚLP, poskytující ochranu těmto právům s kolektivním aspektem. Tyto články budou článek 9, zakotvující svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání a článek 11, chránící hned dvě svobody, a to svobodu shromažďovací a svobodu sdružovací. U každého článku popíši principy jeho aplikace,

kteře jsou vyvozeny p edevším z rozhodovací innosti Evropské komise pro lidská práva a Evropského soudu pro lidská práva. U svobody náboženské se pak budu zejména v novat její kolektivní dimenzi, kteřou spat uji ve vyznávání náboženství spole n s ostatními. Tyto projevy se zpravidla odehrávají v rámci cířkve nebo náboženské spole nosti, kteře jsou také k t mto ú el m vytvá eny. Pozornost bude v nována zejména t mto t em oblastem: uznání náboženských hnutí ze strany státu, vnit ní autonomie cířkví a náboženských spole ností a právu cířkví a náboženských spole ností vlastnit majetek. U práva sdružovat se s jinými na obranu svých zájm zvláš pojednám o politických stranách, kteře se t ší zvláštní ochran a u kteřých se uplat ují jisté specifické principy odlišné od sdružení obecn .

Mou snahou bude analyzovat, zda s ohledem na p vodní zdroje, obsahoval koncept základních lidských práv d raz spíše na individuální i kolektivní dimenzi t chto práv a jak se toto pojetí promítá do dnešních mezinárodn právních dokument . Budu se snažit poukázat na výhody tohoto konceptu, stejn jako na d vody, pro jsou kolektivní práva kritizována. Popíši principy aplikace l. 9 a l. 11 Úmluvy a na základ aplikace lánk EÚLP orgány kontrolního mechanismu se budu snažit dojít k záv ru, zda jde o práva kolektivní i práva individuální, kteře mají pouze ur itý kolektivní aspekt.

1. Kolektivní dimenze základních lidských práv

1.1. Geneze lidských práv

Ke vzniku ideje lidských práv došlo zcela až koncem 18. století, a to sice zakotvením základních lidských práv v ústavách USA a Francie v d sledku revolucí v t chto státech prob hlých. Je ale nepochybné, že tomuto vyjád ení v pozitivním právu p edcházal vývoj konceptu lidských práv, o kterém m žeme hovo it jako o jakési „prehistorii“ lidských práv.¹ Mohli bychom za ít už u myšlenek filosof starov ké íny (jako jsou Mo Tze a Koncufius) nebo Indie (Kautilya), kte í zd raz ovali hodnotu lidské d stojnosti, stejn jako u filosof eckých i ímských, v jejichž dílech se objevoval koncept p irozeného zákona i práva (Platón, Aristoteles) nebo myšlenky, na tu dobu velmi revolu ní, vyjad ující nesouhlas s institucí otroctví a požadující, aby ženy m ly stejný p ístup ke vzd lání jako muži (Platón).² Rozsah práce mi však nedovoluje, sledovat tento vývoj dopodrobna, proto se ve své práci zam ím pouze na n které hlavní mezníky ve vývoji lidských práv. Linii budu sledovat p edevším ve t ech státech, kterými jsou Anglie, USA a Francie, a to s d razem na dva hlavní zdroje konceptu lidských práv reformaci a osvícenství. Se sledováním linie pak za nu ve 13. století p íjetím Magny Charty Libertatum.

Magna Charta Libertatum je dokument p íjatý v roce 1215 za vlády krále Jana omezující pravomoci krále, jež položil základy konstitucionalismu a omezené vlády.³ Následován je pak v roce 1679 vydáním Habeas Corpus Act a v roce 1689 Bill of Rights. A koli tyto královské akty nezaru ují ani tak práva svobodných Angli an , jako pravomoci anglického Parlamentu v í králi, je d ležité je zmínit, nebo se jimi v omezené mí e inspiroval hlavní autor virginského Prohlášení práv z roku 1776 George Mason. Inspirací mu byla p edevším vý tová metoda katalogu lidských práv

---

¹ HANUŠ, Ji í. *K es anství a lidská práva*. Praha: CDK a nakladatelství Vyšehrad, 2002, s. 15.

² LAUREN, Paul Gordon. History of human rights. In: FORSYTHE, David P. *Encyklopedia of Human Rights*. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 395-396.

³ LAUREN, Paul Gordon. History of human rights. In: FORSYTHE, David P. *Encyklopedia of Human Rights*, op. cit., s. 396.

a základních svobod a po obsahové stránce pak právo na soudní a procesní ochranu a svobodné volby.⁴ Tímto dokumentem se budu podrobněji zabývat v další části práce.

1.1.1. Reformace

Prvním ze dvou hlavních zdrojů deklarací, které znamenaly opravdový vznik lidských práv, je reformace, resp. jak uvádí Komárková, klesá v reformaci její interpretaci.⁵

Reformační hnutí vzniklo v 16. století v Německu, ze kterého se poté rozšířilo i do dalších evropských států, jako hnutí snažící se o obnovu⁶ tehdejší katolické církve, jejíž učení se podle představitelů reformace odchýlilo od biblické zprávy. V centru kritiky se nacházelo především prodávání odpustků, které bylo odrazem církve, která je prostředníkem mezi člověkem a Bohem jako zprostředkovatelka spásy⁷. Proti tomuto pojetí Martin Luther vystupuje se svým učením tzv. trojího sola⁸, zdrazující osobní a individuální přístup člověka k Bohu, které poté přebírá také představitel reformace švýcarské Jan Kalvín. Toto učení je ovšem neslučitelné s tehdejšími postaveními katolické církve, jejíž mocenské a majetkové postavení Luther dokonce neváhá označit jako dílo ďáblovo⁹, a namísto její reformace dochází k tomu, že jsou zakládány nové, tzv. protestantské církve. Z výše uvedeného můžeme odvodit jeden z hlavních vlivů protestantismu na osvícenskou filozofii a koncept lidských práv, které zdrazuje Svoboda¹⁰, a to sice individualismus. Jak uvádí Beinert, dává jí

---

⁴ SVOBODA, Petr. Osvícenství, klesá a lidská práva. In: SVOBODA, Petr, Pavel ONDĚJEK a Petr ŠUSTEK. *Filozofické a právní teoretické aspekty lidských práv*. Praha: Univerzita Karlova. Právnická fakulta 2013, s. 65.

⁵ KOMÁRKOVÁ, Božena. *Právo a význam lidských práv*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990, s. 85.

⁶ z latinského reformatio = obnova, oprava

⁷ BEINERT, Wolfgang. *Malé dějiny klesá a myšlení*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012, s. 133.

⁸ „O tom, zda Bůh udělá člověku milost (*sola gratia*) nerozhodují jeho dobré skutky ani (institucionalizované) svátosti, ale pouze jeho upřímná víra v Boha (*sola fide*), která se opírá pouze o Biblii, tj. o Písmo svaté (*sola Scriptura*).“ (SVOBODA, Petr. Osvícenství, klesá a lidská práva. In: SVOBODA, Petr, Pavel ONDĚJEK a Petr ŠUSTEK. *Filozofické a právní teoretické aspekty lidských práv*, op. cit., s. 49.)

⁹ SVOBODA, Petr. Osvícenství, klesá a lidská práva. In: SVOBODA, Petr, Pavel ONDĚJEK a Petr ŠUSTEK. *Filozofické a právní teoretické aspekty lidských práv*, op. cit., s. 49.

¹⁰ SVOBODA, Petr. Osvícenství, klesá a lidská práva. In: SVOBODA, Petr, Pavel ONDĚJEK a Petr ŠUSTEK. *Filozofické a právní teoretické aspekty lidských práv*, op. cit., s. 54.

system byl takový, že „jednotlivec v něm platil především za příslušníka společnosti, jež zahrnuje církev i stát, a až na druhém místě byl chápán jako nezaměnitelné individuum“¹¹. Nynější systém zdrazňuje přesný opak.

Dalším vlivem je koncept svobody svědomí znamenající, že náboženská víra je vnitřní záležitostí každého člověka a jako taková je také chráněna před možnými zásahy církve i státu. Tato svoboda má postupem času stále větší význam v evropských zemích, kde se vyznání poddaných odvozovalo od vyznání panovníka. Rozšířuje se názor, že svoboda svědomí je nezávislá na panovnické moci a tak například moravští stavové žádají v 16. století krále Ferdinanda, aby každý mohl sloužit Bohu podle vlastního svědomí. Jak uvádí Komárková: „Zfaktu, že vrchnost neměla být rozhodčím v osobním poměru mezi Bohem a člověkem, dochází k představení životní oblasti, jež musí zůstat stranou vší státní reglementace. Odtud se otvírá myšlenka inherentních, žádným způsobem nezcižitelných práv.“¹²

S výše uvedeným jistě souvisí i poslední znak reformace ovlivňující koncept lidských práv, kterým je právo na odpor neboli právo na disent. Právo na odpor vychází z kalvinismu¹³, jež se ze Švýcarska rozšířilo do Anglie, kde je označováno jako puritanismus. Právě puritáni, kteří odešli do Severní Ameriky, měli velký vliv na tvorbu politicko-právních poměrů v pozdějších Spojených státech amerických.

1.1.2. Osvícenství

Osvícenstvím se nazývá filozofické hnutí vzniklé na konci 17. století v Anglii, odkud se pak dále šířilo v 18. století nejprve do Francie a poté i do dalších států Evropy a Severní Ameriky. Podle místa vzniku rozlišujeme dva hlavní proudy osvícenství, lišící se především ve svém pohledu na Boha a především význam představení člověka, a to sice osvícenství britské a francouzské. Osvícenští filozofové kladli velký důraz na svobodu a sílu rozumu člověka, na které je založen také další jeho významný

---

¹¹ BEINERT, Wolfgang. *Malé dějiny české myšlenky*, op. cit., s. 133.

¹² KOMÁRKOVÁ, Božena. *Představení a význam lidských práv*, op. cit. s. 94.

¹³ „V Kalvínových učeních je panovník zástupcem Boha, odtud plyne povinnost poslušnosti vůči němu. Avšak jen pokud se nezpronevří Božskému příkazu, například tím, že by se držel nepravého náboženství. V takovém případě je právem a povinností lidových úřadů a stavů postavit se na odpor.“ (KYSELA, Jan. *Právo na odpor a občanskou neposlušnost*. Brno: Doplněk, 2006, s. 45.)

znak deismu.¹⁴ Deismus „uznává osobního Boha stvořitele, popírá však jeho další vliv na svět, tedy Boží udržování stvořeného a Boží spolupůsobení se stvořením, zázraky a jakékoli nadpřirozené zjevení. Neexistuje žádné náboženské zjevení, nýbrž pouze náboženství rozumu a náboženství přírodní.“¹⁵ V třetina osvícenských filozofů byla deisty, jednou z výjimek byl John Locke, který byl k esanem a o jehož koncepci společenské smlouvy pojednám nejdříve. Lockovi také bude v nováno nejvíce prostoru, nebo jeho konceptem byla stěžejní ovlivňování tvorba jak francouzské, tak americké ústavy.

Locke popisuje přirozený stav, ve kterém se lidé nacházejí před vznikem státu, jako stav, kdy je každý člověk podřízen přirozenému zákonu a pokud je tento zákon porušen, každý poškozený je oprávněn toto porušení trestat.¹⁶ Tím se ovšem poškozený stává soudcem ve vlastní věci, což je nerozumné, a jako vhodný prostředek eliminace této nevýhody přirozeného stavu se Lockovi jeví občanská vláda.¹⁷ Lidé tedy mezi sebou uzavírají společenskou smlouvu¹⁸, která znamená konec přirozeného stavu a začátek státu, jehož úkolem je ochrana vlastnictví, pod které Locke zahrnuje život, svobodu a majetk. ¹⁹ Tato přirozená práva člověk ovšem nezískává až se vznikem státu, má je už v přirozeném stavu. Zdrojem těchto práv je Bůh, avšak zdrojem poznání tohoto přirozeného zákona není víra, ale rozum.²⁰ V Lockově pojetí je stát státem laickým. Autor zdrazňuje svobodu svědomí, která je oblastí, do které stát nemá vůbec zasahovat. Důležitou součástí Lockovy koncepce je také právo na odpor, pokud jsou panovníkem porušována přirozená práva.

Francouzského osvíceneckého filozofa Jeana-Jacquesa Rousseaua pojímá s Lockem teorie společenské smlouvy, jeho pojetí je však odlišné a uzavření společenské smlouvy

---

¹⁴ SVOBODA, Petr. Osvícenství, k esanství a lidská práva. In: SVOBODA, Petr, Pavel ONDŘEJKA a Petr ŠUSTEK. *Filozofické a právní teoretické aspekty lidských práv*, op. cit., s. 9-11.

¹⁵ BRUGGER, Walter. *Filozofický slovník*. Praha: Naše vojsko, 2006, s. 98.

¹⁶ LOCKE, John. *Druhé pojednání o vládě*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1992, s. 32-33.

¹⁷ LOCKE, John. *Druhé pojednání o vládě*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1992, s. 36.

¹⁸ Koncept společenské smlouvy se však objevil už v antice. „K přirozenoprávnímu pojetí státu od počátku náležel pojem společenské smlouvy. Již pro Platóna a Aristotela byla smlouva jediným prostředkem pro vysvětlení jeho vzniku.“ (KOMÁRKOVÁ, Božena. *Právo a význam lidských práv*, op. cit. s. 89.)

¹⁹ LOCKE, John. *Druhé pojednání o vládě*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1992, s. 79.

²⁰ SVOBODA, Petr. Osvícenství, k esanství a lidská práva. In: SVOBODA, Petr, Pavel ONDŘEJKA a Petr ŠUSTEK. *Filozofické a právní teoretické aspekty lidských práv*, op. cit., s. 22.

má pro člověka naprosto jiné důsledky. Také podle Rousseaua mají lidé v přirozeném stavu přirozená práva, kterými jsou svoboda a rovnost.²¹ Uzavřením společenské smlouvy však o tato přirozená práva přichází (nejsou tedy nezczizitelná), vzdávají se jich totiž ve prospěch společnosti.²² Výsledkem je totalitní stát, vlada em je kolektivní v le²³, u Rousseaua nazývána jako obecná v le, která „je vždy správná a sm uje k obecnému užítku“.²⁴ Zatímco Lockova teorie zdraz uje princip individualismu, Rousseauova je založena na principu kolektivismu, p esn ji na etatismu jako jeho nejvyšší form .²⁵ A koli tedy rousseauovská teorie dovedená do d sledku znamenala pro lidská práva spíše hrozbu, Svoboda uvádí, že „její (dí í) principy svrchovanosti lidu (národa) a rovnost lidí a idea zákona jakožto „vyjád ení obecné v le“ byly vt leny do Deklarace práv lov ka a ob ana z roku 1789 a do 1. francouzské ústavy z roku 1791 a staly se tak úhelnými kameny evropské ústavnosti“.²⁶

Je sice pravdou, že i Charles-Louis de Montesquieu se ve svém díle v noval přirozenému a pozitivnímu právu a rozdílu mezi nimi, jeho vliv na ústavy Francie a USA v této oblasti však nebyl žádný, proto se jeho pojetím přirozených práv ve své práci nebudu více v novat. Co ovšem do t chto ústav p evzato bylo, je teorie d lby státní moci zabra ující jejímu zneužití. S teorií d lby moci p išel již John Locke, k jeho moci zákonodárné a moci výkonné Montesquieu p idává moc soudní.²⁷

---

²¹ SVOBODA, Petr. Osvícenství, k es anství a lidská práva. In: SVOBODA, Petr, Pavel OND EJEK a Petr ŠUSTEK. *Filozofické a právn teoretické aspekty lidských práv*, op. cit., s. 40.

²² ROUSSEAU, Jean-Jacques. *O spole enské smlouv neboli o zásadách státního práva*. Reprint p vodního vydání Právnického knihkupectví a nakladatelství V. Linhart v Praze z roku 1949. Dobrá Voda: Aleš en k, 2002, s. 24.

²³ KOMÁRKOVÁ, Božena. *P vod a význam lidských práv*, op. cit. s. 106.

²⁴ ROUSSEAU, Jean-Jacques. *O spole enské smlouv neboli o zásadách státního práva*. Reprint p vodního vydání Právnického knihkupectví a nakladatelství V. Linhart v Praze z roku 1949. Dobrá Voda: Aleš en k, 2002, s. 37.

²⁵ SVOBODA, Petr. Osvícenství, k es anství a lidská práva. In: SVOBODA, Petr, Pavel OND EJEK a Petr ŠUSTEK. *Filozofické a právn teoretické aspekty lidských práv*, op. cit., s. 44.

²⁶ SVOBODA, Petr. Osvícenství, k es anství a lidská práva. In: SVOBODA, Petr, Pavel OND EJEK a Petr ŠUSTEK. *Filozofické a právn teoretické aspekty lidských práv*, op. cit., s. 46-47.

²⁷ „První moc umož uje panovníkovi i ú edníkovi vyhlašovat zákony na ur itý as i navždy a vylepšovat i rušit již existující zákony. Druhá moc umož uje sjednávat mír i vyhlašovat válku, vysílat i p ijímat vyslance, zajiš ovat bezpe í, zabra ovat vpád m. T etí moc umož uje trestat zlo iny nebo soudit spory mezi jednotlivci.“ (MONTESQUIEU, Charles-Louis de. *O duchu zákon* . Praha: OIKOYMENH, 2010, s. 183.)

1.1.3. Prohlášení nezávislosti USA, Virginské prohlášení práv, Listina Práv

„Pokládáme za samozřejmé pravdy, že všichni lidé jsou stvořeni sobě rovni, že jsou obdařeni svým Stvořitelem určitými nezcizitelnými právy, že mezi tato práva náleží život, svoboda a sledování osobního štěstí.“ Tímto slovy preambule je uvozeno Prohlášení nezávislosti USA z roku 1776, historicky první pozitivní právní dokument explicitně uznávající subjektivní přirozená práva člověka.²⁸ Je výsledkem americké revoluce, prohlášením nezávislosti dosavadních 13 britských kolonií na Velké Británii, je tedy jednak mezinárodním právním aktem, jednak aktem ústavním právním, nebo je preambulí k budoucím ústavám nových států konfederace. Prohlášení je výsledkem práce komise v následujícím složení: Thomas Jefferson, Benjamin Franklin, Robert R. Livingston a Roger Sherman. Schváleno a vyhlášeno pak bylo na 2. kontinentálním kongresu.

Jedním z dokumentů, ze kterých Jefferson přišel s formulací textu Prohlášení nezávislosti vycházel, byl také návrh Virginského prohlášení práv, jehož autorem byl George Mason. Virginské Prohlášení práv z roku 1776 je ústavou státu Virginie. Obsahuje 16 článků, zakotvujících mimo jiné individuální práva všech lidí, která jsou vrozená a nezcizitelná.²⁹ Virginie se tak stala prvním státem, který přijal ústavní zákon obsahující katalog lidských práv.

Masonovým Prohlášením práv byl inspirován James Madison při tvorbě Listiny práv USA z roku 1791. Listinou práv je nazýváno deset dodatků k Ústavě USA. Převodně však Madison předložil návrh devatenácti dodatků a jeho úmyslem bylo je vložit přímo do Ústavy.³⁰

Je nepochybné, že za převodce lidských práv byl tvůrci amerických ústavních dokumentů považován Bůh. Boží převod přirozených práv byl přímo a jasně vyjádřen v Prohlášení nezávislosti, nezdálo se tedy vhodným ani potřebným zmínovat tuto skutečnost v Listině práv a Ústavě. Pokud jde o osvíceneckou filozofii, v amerických

---

²⁸ Dochází k „výslovnému přehodnocení objektivních práv v subjektivní práva lidská“.
(KOMÁRKOVÁ, Božena. *Převod a význam lidských práv*, op. cit. s. 113.)

²⁹ „Všichni lidé jsou od přirody stejní, svobodní a nezávislí a mají jistá vrozená práva, kterých nemohou sebe ani své potomstvo vstupem do společnosti a státu zbavit, a sice požívání života a svobody s možností nabývat a držet majetek a hledat a nalézat štěstí a bezpečí.“

³⁰ KUKLÍK, Jan a Radim SELTENREICH. *Dějiny angloamerického práva*. Praha: Leges, 2011, s. 377.

ústavních dokumentech je z etelný vliv Lockovy koncepce p irozených lidských práv, naproti koncepcím osvícenství francouzského, které se zde v bec neprojevíly.³¹

1.1.4. Deklarace práv lov ka a ob ana

Spole enská situace ve Francii b hem Francouzské revoluce byla naprosto jiná než v Americe. Státním z ízením ve Francii byla absolutistická monarchie, na rozdíl od USA zde neexistovala žádná parlamentní tradice a spole nost byla uspo ádána rigidn feudálním stavovským zp sobem. Francie byla v této dob zemí katolickou a a koliv p edstavitelé revoluce byli nábožensky založeni, revolu ní hnutí bylo protináboženské.³² Reakce papež na Deklaraci proto nebyla p íliš p íznivá a katolickou církví (konkrétn jejím u itelským ú adem) byla myšlenka lidských práv p ijata až po 2. sv tové válce.³³ Jako vzory p i p íprav Deklarace práv lov ka a ob ana posloužily texty Prohlášení nezávislosti USA a Virginského prohlášení práv. Ta z USA p ivedl markýz La Fayette, který se ú astnil americké války za nezávislost. K návrhu p isp lo n kolik poslanc , hlavními autory ovšem byli Mirabeau a Siéyes. Deklarace schválená Ústavodárným shromážd ním 26. 8. 1789 nezakotvuje pouze p irozená lidská práva náležející všem lidem (tzv. práva lov ka), ale také práva politická náležející pouze ob an m (tzv. práva ob ana). Její logickou sou ástí jsou také základní principy organizace státní moci, vycházející z díla Montesquieova. Platnost Deklarace ovšem nem la p íliš dlouhého trvání, p edstavovala sice úvod první francouzské ústavy z roku 1791, která byla v 19. století vzorem pro vznik velké v tšiny ústav tehdejší Evropy, ale již v roce 1792 došlo k povstání pa ížského lidu, které svrhlo krále, zastupitelskou demokracii, ústavu a Deklaraci. K oživení Deklarace dochází op t až po 2. sv tové válce, kdy je v preambuli ústavy tzv. páté republiky zakotveno následující:

---

³¹ SVOBODA, Petr. Osvícenství, k es anství a lidská práva. In: SVOBODA, Petr, Pavel OND EJEK a Petr ŠUSTEK. *Filozofické a právn teoretické aspekty lidských práv*, op. cit., s. 61-64.

³² SVOBODA, Petr. Osvícenství, k es anství a lidská práva. In: SVOBODA, Petr, Pavel OND EJEK a Petr ŠUSTEK. *Filozofické a právn teoretické aspekty lidských práv*, op. cit., s. 70-73.

³³ „Již první zaujetí stanoviska ze strany papeže k francouzské revoluci, papežské breve Quod aliquantum, kterým Pius VI. 10. b ezna 1791 po dlouhém váhání zamítl Národním shromážd ním na ízenou ob anskou ústavu pro klérus, projednává téma svobody. Revolu ní u ení se v tomto list zcela zamítá, dokonce se ozna uje za absurdní tvrzení o vrozené svobod a rovnosti lov ka.“ (HANUŠ, Ji í. *K es anství a lidská práva*. Praha: CDK a nakladatelství Vyšehrad, 2002, s. 19.)

„Francouzský lid se slavnostně hlásí k lidským právům a zásadám státní svrchovanosti, jež byly stanoveny Deklarací z roku 1789, schváleny a doplněny Preambulí ústavy z roku 1946.“

Je třeba říci, že a kolik byly všechny výše zmíněné dokumenty velkým významem pro další vývoj konceptu lidských práv, realita byla odlišná od představy, kterou bychom mohli předtím prohlášení získat. Pravdou je, že většina stále nebyla považována za hodné těchto lidských práv, jako například jsme uvedli ženy, otroky nebo povodní obyvatele³⁴, vždy i politická práva občanů zakotvená v Deklaraci práv člověka a občana zaručovala volební právo na základě majetkového censu³⁵.

1.2. Pojem a charakteristika lidských práv

Zvraty a události 2. světové války byly podnětem pro přijetí univerzální deklarace uznávající lidská práva. Tímto dokumentem je právně nezávazná Všeobecná deklarace lidských práv, vyhlášená 10. prosince 1948 Valným shromážděním OSN, jejíž přijetí znamená také vznik mezinárodního práva lidských práv, které Frédéric Sudre definuje jako „soubor norem mezinárodního práva, které jednotlivcům na nediskriminačním základě přiznávají práva a oprávnění zajišťující svobodu a důstojnost člověka a požívají institucionálních záruk“.³⁶ Rozličné právní dokumenty lidská práva „uznávají“ i „deklarují“, čímž odkazují k jejich trvalosti, a kolik jejich formulace je výsledkem politických jednání.

Je přirozené, že lidstvo, v domění svých společných fyziologických znaků, se snaží o nalezení jistých univerzálních lidských hodnot, které jsou všem lidem společné a je třeba je chránit. Lidská práva vznikla v euroamerické civilizaci se pokládají za právo takovéto hodnoty. Je tomu však skutečně tak? Univerzalita

---

³⁴ „Despite the ringing language of natural, universal, and equal rights and the considerable progress made during the course of the American and French Revolutions, for example, the fact remained that the majority of people even in these two countries still were not regarded as being fully human or as truly deserving of certain rights. Women, workers with no property, domestic or indentured servants, racial minorities, slaves, indigenous peoples, and children were either largely or entirely excluded.“ (LAUREN, Paul Gordon. History of human rights. In: FORSYTHE, David P. *Encyklopédia of Human Rights*, op. cit., s. 398.)

³⁵ SVOBODA, Petr. Osvícenství, křesťanství a lidská práva. In: SVOBODA, Petr, Pavel ONDŘEJKA a Petr ŠUSTEK. *Filozofické a právní teoretické aspekty lidských práv*, op. cit., s. 76.

³⁶ SUDRE, Frédéric. *Mezinárodní a evropské právo lidských práv*. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 13.

lidských práv je v dnešní době, na kterou se kritizována. Nejprve uvedu teorie, které univerzalitu lidských práv podporují a zavedou, poté na které z argumentů etnických kritik tohoto konceptu. Prvním teoretickým přístupem obhajujícím univerzalitu lidských práv je právní antropologická teorie, na základě které koncept lidských práv vznikl a kterou jsem se zabývala v předchozí části své práce. A kolik v teorii práva a právní pozitivismus stojí naproti sobě, druhým přístupem zavedujícím univerzalitu lidských práv je právní pozitivismus. V této otázce je dnes klíčová Organizace spojených národů, mezi jejíž cíle, jak uvádí článek 55 Charty OSN, patří mimo jiné podporovat „obecnou úctu k lidským právům a základním svobodám pro všechny bez rozdílu rasy, pohlaví, jazyka nebo náboženství a jejich zachování“. Pokud jde o obsah těchto práv, je vyjádřen jednak ve Všeobecné deklaraci lidských práv, jednak v Paktech lidských práv (Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech z roku 1966).³⁷ Mrázek uvádí, že „toto univerzální pojetí však nevystihuje zcela kulturní a hodnotovou diverzitu existující v některých asijských a afrických zemích“.³⁸ V některých asijských a afrických zemích je státním právem islámské právo šaría a právní pojetí lidských práv představuje jednu z nejvíce odlišných forem s univerzálním pojetím lidských práv. Muslimské státy se o Všeobecné deklaraci vyjadřují jako o západocentrické a vidí ji jako projev západního individualismu. K Paktům lidských práv pak buď vůbec nepřistoupily (jako Saudská Arábie), nebo k nim učinily výhrady o neshodě s šárií (případ Íránu).³⁹ V roce 1981 dochází k přijetí právně nezávazné Všeobecné islámské deklarace lidských práv, která, jak název napovídá, je reakcí na Všeobecnou deklaraci lidských práv. Islámským státním právem vadí sekulární charakter Všeobecné deklarace lidských práv, v jejich pojetí mají lidská práva božský původ, jde o práva zjevená Bohem, tedy práva „nezmenitelná, nezrušitelná a nenahraditelná“. V článku

---

³⁷ ŠTURMA, Pavel. Teorie a politika lidských práv. In: ŠTURMA, Pavel. *Pojem a teorie lidských práv*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2013, s. 10-11.

³⁸ MRÁZEK, Josef. Univerzalita lidských práv a nové trendy jejich mezinárodní právní ochrany. In: GERLOCH, Aleš a Pavel ŠTURMA. *Ochrana základních práv a svobod v proměnách práva na počátku 21. století: v českém, evropském a mezinárodním kontextu*. Praha: Auditorium, 2011, s. 318.

³⁹ ZOUBEK, Vladimír. Některé obecné poznámky k aspektům ochrany lidských práv v podmínkách difúze západního univerzalizmu a globálního multikulturalismu. In: GERLOCH, Aleš a Pavel ŠTURMA. *Ochrana základních práv a svobod v proměnách práva na počátku 21. století: v českém, evropském a mezinárodním kontextu*. Praha: Auditorium, 2011, s. 334-335.

Všeobecné deklaráce je podle prohlášení v souladu s šariíou, problémy nastávají u lánk upravujících svobodu vyznání, postavení žen a zákazu mu ení. Za porušování zákazu mu ení m žeme považovat například trest ukamenování p i cizoložství.⁴⁰ A koli byla deklaráce p ijata nevládní organizací a není tedy jasnou deklarácí postoj všech muslimských stát , poskytuje nám vodítka pro zkoumání postoje islámu k lidským práv m, stejn jako například Deklarace lidských práv v islámu z roku 1990.⁴¹

Krom univerzálních instrument s obecnou p sobností, kterým je již zmín ná Všeobecná deklaráce, existují instrumenty se specifickou p sobností, zam ující se pouze na ur itou kategorii osob nebo práv. Jako p íklady uvedeme následující úmluvy: Úmluva o právech dítě te (1989), Úmluva o odstran ní všech forem diskriminace žen (1979) nebo Úmluva o právním postavení uprchlík (1951). Mimo to je ochrana lidských práv poskytována i prost ednictvím regionálních úmluv, kterými jsou Evropská úmluva o ochran lidských práv a svobod (1950), Listina základních práv Evropské unie (2009), Americká úmluva o lidských právech (1969) a Africká charta práv lov ka a národ (1981).

Vznikem mezinárodního práva lidských práv došlo v mezinárodním právu k d ležitým posun m. Lidská práva jsou právy objektivními, která jsou jedinci poskytována již z titulu toho, že je lov kem. Jejich objektivní povaha však vylučuje uplat ování zásady reciprocity, která je mezinárodnímu právu vlastní. Zásada nereprocity se projevuje v tom, že porušování lidských práv smluvním státem neoprav uje ostatní smluvní státy k jejich porušování. Uplat ování zásady nereprocity vyplývá z povahy mezinárodního práva lidských práv, jejichž ú elem je ochrana základních práv jednotlivc p ed zásahy stát .⁴² Povinnost stát chránit lidská práva se pak nevztahuje pouze na ob any, ale na všechny jedince nacházející se na jeho

---

⁴⁰ „Zatímco univerzální texty zakazují mu ení a nelidská zacházení, ale i trest smrti (l. 6 a 7 Mezinárodního paktu o ob anských a politických právech), muslimské trestní právo trest smrti za ur itých okolností p edvidá (odpadnutí od víry), jakož i tresty typu amputace, kamenování, bi ování (krádež, cizoložství, konzumace alkoholu). Je nemyslitelné tato ustanovení koránu, která n které státy aplikují (Saudská Arábie, Libye, Pákistán, Súdán), kvalifikovat jako mu ení nebo kruté zacházení, nebo by to znamenalo postavit se šariji.“ (SUDRE, Frédéric. *Mezinárodní a evropské právo lidských práv*, op. cit., s. 92)

⁴¹ HANKO, Jitka. Jak vnímá lidská práva islám? In: GERLOCH, Aleš a Pavel ŠTURMA. *Ochrana základních práv a svobod v prom nách práva na po átku 21. století: v eském, evropském a mezinárodním kontextu*. Praha: Auditorium, 2011, s. 419-420.

⁴² SUDRE, Frédéric. *Mezinárodní a evropské právo lidských práv*, op. cit., s. 49-51.

území, čímž dochází k ústupu další klasické zásady, a to zásady výlučné kompetence státu.⁴³ Nemén důležitým aspektem je uznání mezinárodní právní subjektivity jednotlivce jako nositele lidských práv, která představuje výjimku z dualistického pojetí mezinárodního práva, kdy právní postavení jedince je především vnitrostátního, nikoli mezinárodního práva.⁴⁴

Lidská práva jsou označována za nedotknutelná a vzájemně závislá, přesto však v některých mezinárodních právních úmluvách (např. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, Evropská úmluva nebo Americká úmluva o lidských právech) připouští v určitých situacích derogaci některých základních lidských práv. Derogace lidských práv v podstatě znamená pozastavení užívání a výkonu vyhlášených práv. Toto pozastavení je však možné pouze v určitém rozsahu, Evropská úmluva ve svém článku 15 říká, že odstoupení od závazků je možné „v rozsahu potřebném vyžadovaném naléhavostí situace“. Možnost derogace nám pak dovoluje dotknout lidská práva na nedotknutelná a jiná práva jednotlivce. Mezi nedotknutelná práva Frédéric Sudre řadí následující práva: právo na život, právo nebyť mučen, právo nebyť uvržen do otroctví či nevolnictví, právo na zákaz zpětné účinnosti trestního zákona. Pouze tato práva jsou právy vyvolávajícími absolutní povinnost státu.⁴⁵ Právy podmíněnými, požívajícími pouze relativní ochranu, jsou pak například právo na svobodu pohybu, právo na spravedlivé řízení nebo právo na svobodu shromažďování a sdružování.

Jedním z problémů lidských práv je jejich obsahová neurčitost. Samotná lidská práva, a už v mezinárodních smlouvách i ústavách jednotlivých států, jsou koncipována jako jednoduchá a stručná pravidla a jejich přesnější obsah je pak dovozován mezinárodními nebo nejvyššími vnitrostátními soudy podle pravidel výkladu. Typickým příkladem, který bychom měli uvést, je článek 2 Evropské úmluvy, jehož část zní: „právo každého na život je chráněno zákonem“. Otázky ale vyvolává, co je počátek a konec života nebo jinak řečeno, zda vyloučuje toto právo potraty či euthanasii, čímž se musel Evropský soud pro lidská práva ve své rozhodovací činnosti zabývat. Dalším problémem jsou pak situace, kdy dojde ke konfliktu dvou

---

⁴³ SUDRE, Frédéric. *Mezinárodní a evropské právo lidských práv*, op. cit., s. 64.

⁴⁴ SCHEU, Harald Christian. *Význam kolektivních práv a perspektivy jejich uplatnění*. In: časopis pro právní vědu a praxi 1/2000, s. 5-6.

⁴⁵ SUDRE, Frédéric. *Mezinárodní a evropské právo lidských práv*, op. cit., s. 135.

nebo více lidských práv a orgány rozhodující p ípadné spory musí rozhodnout o tom, kterému právu dát v konkrétním p ípad p ednost.⁴⁶

1.3. Individuální versus kolektivní práva

V 70. letech p íšel Karel Vašák s d lením lidských práv na t i generace. Jako práva první generace ozna uje práva ob anská a politická, druhé generace hospodá sko-sociální a t etí generací jsou práva kolektivní. P i tvorb tohoto konceptu byl inspirován heslem francouzské revoluce „volnost, rovnost, bratrství“, kdy volnost je p irazena k práv m ob anským a politickým, rovnost k práv m hospodá sko-sociálním a bratrství k práv m kolektivním. Toto pojetí je však n kterými autory považováno za p ekonané⁴⁷ nebo jej v bec neuznávají i považují za zavád jící.⁴⁸

P edtím než se budeme kolektivními právy zabývat více, je nutné se pokusit o jejich definici a odlišení od práv individuálních. Peter Juviler rozlišuje dokonce ty i kategorie práv, a to práva individuální, skupinová, práva vycházející ze solidarity a práva kolektivní. O existenci a uznání individuálních práv není pochyb, existence dalších kategorií je sporn ější. Skupinová práva podle Juvilera „jsou v podstat rovn ě individuálními právy, totiž právy na prosazování zájm , jež jsou více individuím společné“, jako jejich p íklady uvádí práva odborá ská, práva nevýd le ných organizací nebo politických stran. „Lidská práva, která, jak se má za to, jsou vlastní všem lidským bytostem ohrožovaným válkou, ni ením životního prost edí a sociální nerovností“, jako právo na mír nebo právo na zdravé a udržitelné životní prost edí, jsou právy

---

⁴⁶ ŠTURMA, Pavel. Teorie a politika lidských práv. In: ŠTURMA, Pavel. *Pojem a teorie lidských práv*, op. cit., s. 15-16.

⁴⁷ „Z moderního p ístupu Víde ŝké konference (1993), podle kterého všechna lidská práva jsou univerzální, ned litelná a vzájemn ě podmín ěná a propojená, vyplývá jiné pojetí. To je založeno na n kolika povinnostech stát , které se vztahují ke všem práv m bez rozlišení generací.“ (ŠTURMA, Pavel. Teorie a politika lidských práv. In: ŠTURMA, Pavel. *Pojem a teorie lidských práv*, op. cit., s. 13.)

⁴⁸ „Je proto t eba odmítnout t íd ní lidských práv do t í skupin, které je módní záležitostí v univerzálních organizacích: na práva první generace (ob anská a politická práva), práva druhé generace (hospodá ská, sociální a kulturní práva) a práva t etí generace („práva solidarity“). Tato p edstava je mystifikující. íslování lidských práv podsouvá sou asn myšlenky pokroku („t etí generace“ navozuje dojem, že práva první a druhé generace jsou již dosažena) i anachronismu (práva druhé generace – a ješt ě více práva generace první – jako by pat ila k „prehistorii“ lidských práv).“ (SUDRE, Frédéric. *Mezinárodní a evropské právo lidských práv*, op. cit., s. 136.)

vycházejícími ze solidarity. A konečně „na rozdíl od práv individuálních (a skupinových) a práv vycházejících ze solidarity, jde v případě kolektivních práv o nároky, opírající se nikoli o to, co lidé mají společné, ale o kulturní zvláštnosti a o členství v pospolitosti, jež je právo tímto zvláštnostmi definována“.⁴⁹ Pokud se jedná o vztah individuálních a kolektivních práv, jsou na sobě vzájemně závislá, nebo individuální práva jsou podmíněná výkonem kolektivních práv. Na druhé straně bez kolektivních práv se neobejdeme, pokud mají být individuální práva členů pospolitosti chráněna.⁵⁰

Frédéric Sudre definuje kolektivní práva jako „práva jednotlivce, jejichž výkon je kolektivní“ a za oprávněného z těchto práv označuje jednotlivce. Od kolektivních práv odlišuje práva kolektivní, jejichž nositelem je přímo skupina.⁵¹

Proti konceptu kolektivních lidských práv se ozývá řada protiargumentů, které naznačují, že v lidskoprávní literatuře jsou kolektivní práva vnímána jako kontroverzní koncepce. Prvním argumentem je opět argument historický, který říká, že myšlenka lidských práv se začala opravdu rozvíjet se vznikem moderních západních národních států, politického liberalismu a tržní ekonomiky. Tyto státy pak vznikly v důsledku revolucí, které byly individualistickou reakcí na absolutistickou vládu. Silný individualismus se nachází i v dílech již vícekrát zmíněného Locka. Odlišné pojetí můžeme však najít v dílech Rousseaua, kdy vznik státu uzavřením společenské smlouvy znamená povinnost občanů hledání obecné vůle, je zde tedy více zdůrazněna solidarita členů státu, problémem Rousseauova pojetí však je, že je příliš totalitní. Ideální koncepce uznání skupinové identity proto leží někde mezi vyhraněnými názory Locka a Rousseaua. Dalším argumentem proti existenci kolektivních práv je, že klíčové dokumenty uznávající lidská práva, kterými jsou francouzská Deklarace práv člověka a občana a americké Prohlášení nezávislosti, je neuvádí. Musíme však vzít v úvahu historické souvislosti, za kterých byly tyto deklarace přijaty. V důsledku revoluce v obou případech vznikly moderní národní státy, kde šlo o definování určité skupiny lidí jako „občanů“. Poslední důvod pro odmítnutí kolektivních práv jako práv lidských je pragmatický. Aby totiž lidská práva mohla být brána vážně, musí existovat

---

⁴⁹ JUVILER, Peter. *Jsou kolektivní práva antihumánní?* In: *Právník* 4/1994, s. 333-334.

⁵⁰ JUVILER, Peter. *Jsou kolektivní práva antihumánní?*, op. cit., s. 344.

⁵¹ SUDRE, Frédéric. *Mezinárodní a evropské právo lidských práv*, op. cit., s. 137.

krátký a jednoduchý seznam lidských práv, na jejichž existenci je široký konsenzus.⁵² Jistě nedvěra ke kolektivním právům může plynout také z toho, že tento pojem může být u některých odkazován k socialismu, který je spojen s nepřijemnou historickou zkušeností, kdy ve jménu dosažení blaha kolektivu docházelo k potlačování individuálních práv jednotlivců, nebo byla vnímána jako překážka k vytyčenému cíli.⁵³ Nelze však přehlížet skutečnost, že v rámci společnosti jsou jednotlivci součástí různých skupin (např. etnických), majících různé specifické zájmy, které je potřeba chránit a k jejichž ochraně nepostačí práva individuální.

Je nepochybné, že převažující koncepcí v mezinárodních lidskoprávních dokumentech, kterými jsou například Všeobecná deklarace lidských práv nebo Mezinárodní pakty OSN z roku 1966, je koncepce individualistická, která se pojí se systémem OSN. Systém Společnosti národů, jejíž nástupnickou organizací je Organizace spojených národů, však počítá i se skupinovými právy. Důkazem tohoto tvrzení je ochrana, jež byla poskytována menšinám. Ochrana menšinových práv je historicky starší než ochrana lidských práv, avšak v současné době je ochrana menšin plně integrována do systému ochrany lidských práv.⁵⁴ Mezinárodní právní smlouvy zakotvující ochranu menšin byly výsledkem Pařížské konference, která se konala po 1. světové válce. Problémem bylo, že uzavření těchto smluv, případně i uinění jednostranných prohlášení, byly donuceny pouze poražené státy. Na základě těchto smluv přislušely rasovým, náboženským a jazykovým menšinám práva na používání rodného jazyka a práva v oblasti školství. Kolektivní dimenze však nevyplývala přímo ze znění práv, nebo jejich adresátem byl především jednotlivý přislušník skupiny, skupina pouze ve výjimečných případech. Tím, z čeho však kolektivní charakter odvodit můžeme, je mechanismus kontroly. Menšina, která měla pocit, že její zaručená práva jsou porušována, měla možnost podat petici k Radě Společnosti národů. Opodstatněností petice se nejdříve zabývaly třílenné výbory a teprve potom se dostala k Radě, jež se snažila o diplomatické vyřešení situace. Dalším stupněm byla možnost

---

⁵² FIELDS, A. Belden. Collective/Group rights. In: FORSYTHE, David P. *Encyklopédia of Human Rights*. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 345-347.

⁵³ SCHEU, Harald Christian. *Význam kolektivních práv a perspektivy jejich uplatnění*, op. cit., s. 4-5.

⁵⁴ SCHEU, Harald Christian. Univerzální ochrana národnostních menšin. In: PETRÁŠ, René, Helena PETRÁŠOVÁ a Harald Christian SCHEU. *Menšiny a právo v České republice*. Praha: Auditorium, 2009, s. 267.

menšiny žádat Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti o právní posudek. Nejznámějšími případy, které se dostaly až před Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti a ve kterých bylo shodně rozhodnuto ve prospěch menšin, byly případy německých osadníků v Polsku a menšinových škol v Albánii. Jako možný důvod toho, proč nebyla koncepce skupinových práv Společenství národů převzata OSN, bývá uváděno zneužívání soudního mechanismu na kterými státy.⁵⁵

---

⁵⁵ SCHEU, Harald Christian. *Význam kolektivních práv a perspektivy jejich uplatnění*, op. cit., s. 7-9.

2. Kolektivní práva obsažená v Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod

2.1 Geneze a význam Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen EÚLP i Úmluva) je mezinárodním smluvním instrumentem přijatým Radou Evropy. Systém Evropské úmluvy a jeho kontrolní mechanismus je považován za nejefektivnější regionální systém ochrany lidských práv.⁵⁶

Po druhé světové válce v mnoha západoevropských státech vznikaly nevládní organizace prosazující evropskou jednotu. Na kongresu nevládních organizací konaném 7. - 10. května 1948 v Haagu, kterého se zúčastnili politici vládní i reprezentanti občanské společnosti včetně akademiků, odborových nebo náboženských vůdců, bylo rozhodnuto o sloučení těchto organizací, čímž došlo ke vzniku Mezinárodního výboru hnutí evropské jednoty.⁵⁷ Jednou z významných osobností těchto událostí byl Winston Churchill, který ve svých projevech, nejprve na konferenci v Haagu a poté i na Univerzitě v Curychu, volal po vytvoření jakýchsi Spojených stát evropských, po vzniku organizace, kterou nazval Radou Evropy.⁵⁸

Ke vzniku Rady Evropy jako mezinárodní organizace došlo 5. května 1949 v Londýně, kde byla zástupci desíti evropských států⁵⁹ podepsána tzv. Londýnská smlouva, dnes známá spíše pod označením Statut Rady Evropy. Ve Statutu Rady Evropy byl formulován cíl nově založené organizace, kterým je „dosažení větší jednoty mezi jejími členy za účelem ochrany uskutečnění ideálů a zásad, které jsou jejich společným dědictvím, a usnadnění jejich hospodářského a společenského rozvoje“.⁶⁰

---

⁵⁶ Podle Madleňákové lze efektivnost hodnotit „podle kvality katalogu lidských práv, podle přístupnosti k orgánu ochrany práv a podle respektování rozhodnutí tohoto orgánu“.
(MADLEŇÁKOVÁ, Lucia. *Výhrada sv domí jako součást svobody myšlení, sv domí a náboženského vyznání*. Praha: Linde, 2010, s.26.)

⁵⁷ MOWBRAY, Alastair. *Cases and Materials on the European Convention on Human Rights*. Oxford: Oxford University Press, 2007, s. 1.

⁵⁸ KMEC, Jiří, David KOSA, Jan KRATOCHVÍL a Michal BOBEK. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 6-7.

⁵⁹ Základajícími státy byly Belgie, Dánsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Nizozemsko, Norsko, Spojené království a Švédsko.

⁶⁰ RADA EVROPY. *Statut Rady Evropy*. [online]. I. 1.

Podmínkou členství je pak to, že členský stát „uznává zásadu právního státu a zaručuje všem osobám pod jeho jurisdikcí dodržování lidských práv a základních svobod“⁶¹.

Na svém prvním zasedání se Poradní shromáždění zabývalo také návrhem Evropské úmluvy předložené Evropským hnutím. Autory tohoto návrhu byli Pierre-Henri Teitgen, Sir David Maxwell-Fyfe a Fernand Dehousse. Teitgen a Maxwell-Fyfe byli také členy Poradního shromáždění, a tak na jeho zasedání pronesli záněné projevy, v nichž přednesli argumenty pro přijetí mezinárodní úmluvy, která by chránila základní lidská práva v členských státech Rady Evropy, a pro zřízení Soudu. Poradní shromáždění vydalo Výboru ministrů doporučení, aby byla vypracována evropská dohoda o lidských právech. Výbor ministrů za tímto účelem zřídil Výbor právních expertů (jehož vedením byl pověřen Sir David Maxwell-Fyfe), který ve své zprávě návrh na přijetí úmluvy o lidských právech podpořil. Výbor ministrů proto svolal konferenci zástupců vlád, kteří návrh Úmluvy předložili a jejich připomínky pak byly promítnuty do textu vypracovaného Podvýborem pro lidská práva. Tento text byl představen Poradnímu shromáždění, které navrhlo mnoho změn vedoucích k posílení kontrolního mechanismu nebo rozšíření katalogu lidských práv o další práva, tyto návrhy se však do výsledného textu nepromítly. Výsledné znění Úmluvy tak bylo pro budoucí účastníky spíše zklamáním. Podepsána byla Evropská úmluva dne 4. listopadu 1950, účinnosti pak nabyla 3. září 1953 ratifikací desátým smluvním státem.⁶² V současnosti je jí vázáno 47 členských států.

Přijetí Úmluvy mělo také velký význam pro mezinárodní právo jako takové. EÚLP totiž předložila státu právo podat stížnost na jiný stát z důvodu porušování práv jeho občanů a také znamenala, alespoň do jisté míry, uznání mezinárodní právní subjektivity jednotlivce v mezinárodním právu tím, že jednotlivci přednesla možnost bránit se proti porušování svých práv podáním stížnosti proti státu.⁶³

Jak vyplývá z preambule, Úmluva vychází ze Všeobecné deklarace lidských práv. Obsahuje politická a občanská práva. Právy, která Úmluva chrání, jsou například právo na spravedlivý proces, právo na svobodu a osobní bezpečnost nebo svoboda

---

⁶¹ RADA EVROPY. *Statut Rady Evropy*. [online]. 1. 3.

⁶² KMEC, Jiří, David KOSA, Jan KRATOCHVÍL a Michal BOBEK. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 7-8.

⁶³ BARTOŠ, Daniel. *Svoboda náboženského vyznání v kontextu evropského a mezinárodního práva*. Praha, 2012. Disertační práce (PhD.). Univerzita Karlova, Právnická fakulta. s. 18.

myšlení, sv domí a náboženského vyznání a svoboda shromaž ovací a sdružovací. Dv mi posledn jmenovanými se budu v této práci podrobn ji zabývat. Pokud jde o práva hospodá ská, sociální a kulturní, bylo rozhodnuto o tom, že budou upravena samostatnou úmluvou, k emuž došlo v roce 1961 p ijetím Evropské sociální charty.⁶⁴

K dodržování a vynucování práv obsažených v Evropské úmluv je d ležitý kontrolní mechanismus Úmluvy. Orgány, které p vodn rozhodovaly o stížnostech na porušení Úmluvy, byly Evropská komise pro lidská práva, Evropský soud pro lidská práva a Výbor ministr . Evropská komise rozhodovala o p ijetelnosti stížnosti, snažila se osmírné vy ešení sporu a v p ípad , že ke smírnému vy ešení nedošlo, vypracovávala stanovisko k p ípadu pro Výbor ministr . Výbor ministr p ípad bu ve lh t t í m síc p edložil k rozhodnutí Evropskému soudu pro lidská práva, nebo o n m sám rozhodl. Pravomoc soudu byla však pouze fakultativní, což znamená, že aby mohl Soud o stížnostech proti danému státu rozhodovat, musel tento stát nejprve pravomoc Soudu uzнат. Soud také nebyl soudem stálým, nýbrž zasedal pouze v p ípad pot eby. Rostoucí po et smluvních stát , stejn jako stále vzr stající po et a náro nost stížností, vedly k revizi kontrolního mechanismu. K radikální revizi došlo p ijetím 11. dodatkového protokolu⁶⁵. Ten zrušil Evropskou komisi pro lidská práva, Evropský soud pro lidská práva p em nil na soud nep etřit p sobící a jeho pravomoc na pravomoc

---

⁶⁴ D vod nezahrnutí hospodá ských, sociálních a kulturních práv do Úmluvy vysv tluje Hýbnerová takto: „Hospodá ská, sociální a kulturní práva do Úmluvy zahrnuta nebyla s tím, že do povále né éry v západní Evrop bylo t eba p edevším vnést v domí nezbytnosti spole ných záruk k dodržování lidských práv, vlády práva a politické demokracie. Jiným argumentem pro vylou ení t chto práv z Úmluvy v raných povále ných letech byla skute nost, že ne všechny západoevropské zem byly sto dostát závazku pln implementovat ekonomická a sociální práva a že se p edpokládalo, že dokonce i za nejp ízniv jších okolností n které státy Rady Evropy budou sto teprve ve vzdálené budoucnosti zajistit jejich plný respekt pro každého ob ana.“ (HÝBNEROVÁ, Stanislava. *Evropská ochrana lidských práv v dokumentech*. Praha: Karolinum, 2002, s. 7-8.)

⁶⁵ Kontrolní mechanismus byl ješt p ed p ijetím 11. dodatkového protokolu, novelizován dodatkovými protokoly . 2, 3, 5, 8, 9 a 10. 11. dodatkový protokol však bu tato ustanovení nahradil, zrušil i zp sobil pozbytí jejich ú elu. Protokol . 2 ud lil ESLP pravomoc vydávat poradní stanoviska, protokol . 3 upravoval ízení p ed EKLP, protokol . 5 upravoval délku mandátu len EKLP a ESLP, ú elem protokolu . 8 bylo zefektivní ízení p ed EKLP, protokol . 9 posílil v ízení p ed ESLP postavení individuálního st žovatele a protokol . 10, který ani nenabyl ú innosti, m l zm nit v tšinou nutnou k rozhodnutí Výboru ministr o tom, zda byla i nebyla porušena Úmluva, z v tšiny dvout etinové na v tšinu prostou. Po vydání dodatkového protokolu . 11 byl vydán ješt 14. dodatkový protokol, který m ní ustanovení Úmluvy tak, aby, jak je uvedeno v dodatkovém protokolu . 14, „byla na dlouho dobu udržena a zdokonalena ú innost kontrolního systému“.

obligatorní, Výboru ministrů pak odebral pravomoc rozhodovat o otázce porušení Úmluvy. Tím se kontrolní mechanismus stal zcela justičním.

Kromě dodatkových protokolů k původnímu kontrolnímu mechanismu, byly přijaty také protokoly rozšiřující katalog práv a svobod, které jsou Úmluvou chráněny. Tyto protokoly jsou Protokoly č. 1, 4, 6, 7, 12 a 13. Namátkou zmíníme alespoň Dodatkový protokol č. 12, který zavedl všeobecný zákaz diskriminace, čímž doplnil ochranu proti diskriminaci poskytovanou čl. 14 Úmluvy, čl. 14 se totiž vztahuje pouze na zákaz diskriminace při výkonu práv a svobod zaručených Úmluvou.

2. 2. Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání

2. 2. 1. Ustanovení chránící svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání

Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je chráněna článkem 9 Evropské úmluvy o lidských právech, který zní následovně :

- (1) Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání; toto právo zahrnuje svobodu změnit své náboženské vyznání nebo přesvědčení, jakož i svobodu projevat své náboženské vyznání nebo přesvědčení sám nebo společně s jinými, a již veřejně nebo soukromě, bohoslužbou, vyučováním, prováděním náboženských úkonů a zachováváním obřadů.*
- (2) Svoboda projevat náboženské vyznání a přesvědčení může podléhat jen omezením, která jsou stanovena zákony a která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu veřejné bezpečnosti, ochrany veřejného pořádku, zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.*

Pro úplnost je však třeba dodat, že ochrana náboženské svobody je poskytována také článkem 14, který zakotvuje zákaz diskriminace, pokud se jedná o práva a svobody obsažené v Úmluvě, a to z jakéhokoli důvodu, mj. i z důvodu náboženství⁶⁶. A článkem

---

⁶⁶ „Užívání práv a svobod přiznaných touto Úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoli důvodu, jako je pohlaví, rasa, barva pleti, jazyk, náboženství, politické

1 Dodatkového protokolu . 12⁶⁷, který zakotvuje obecný zákaz diskriminace a rozšiřuje tak působnost článku 14. Náboženská svoboda, konkrétně právo rodičů zajišťovat vzdělání dětí v souladu s jejich náboženským přesvědčením, je chráněna také článkem 2 Prvního dodatkového protokolu v rámci práva na vzdělání.⁶⁸ Mimo úpravu obsaženou v Úmluvě, hrají v systému Rady Evropy roli také právní nezávazná doporučení a rezoluce Parlamentního shromáždění reagující na aktuální problémy, které jsou s náboženskou svobodou spojeny.⁶⁹

O zařazení náboženské svobody do textu Evropské úmluvy o lidských právech neproběhly žádné v této diskuzi, nebo toto právo bylo na prvním zasedání konzultativního shromáždění zařazeno mezi „základní, nezpochybněné svobody“.⁷⁰ Návrh na změnu článku 9 zazněl například v úpravách Úmluvy několikrát, nakonec však byl jako předloha použit článek 18 Všeobecné deklarace lidských práv.⁷¹

Je nepochybné, že existují situace, ve kterých dochází ke konkurenci článku 9 s jinými články Úmluvy a je na úvaze členského státu, případně Soudu, kterému právo dát v konkrétním případě přednost.⁷² Vyskytují se však také situace, kdy dochází k souhře článku 9 s jinými články. Častý je pak souhřes svobody náboženského vyznání především s právem na respektování soukromého a rodinného života, který je chráněn

---

nebo jiné smýšlení, národnostní nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině, majetek, rod nebo jiné postavení.“

⁶⁷ „Užívání každého práva přiznaného zákonem musí být zajištěno bez diskriminace z důvodu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka a náboženství, politického či jiného smýšlení, národnostního či sociálního původu, příslušnosti k národnosti, majetku, rodu či jiného postavení.“

⁶⁸ „Nikomu nesmí být odepřeno právo na vzdělání. Při výkonu jakýchkoli funkcí v oblasti výchovy a výuky, které stát vykonává, bude respektovat právo rodičů zajišťovat tuto výchovu a vzdělání ve shodě s jejich vlastním náboženským a filozofickým přesvědčením.“

⁶⁹ Například Doporučení . 1927 (2010), *Islam, Islamism and Islamophobia in Europe*. Jednohlasně přijato Parlamentním shromážděním dne 23. 6. 2010. Dostupné v angličtině na <http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta10/EREC1927.htm> (navštíveno 2. 7. 2014).

Rezoluce . 1464 (2005), *Women and religion in Europe*. Přijata Parlamentním shromážděním dne 4. 10. 2005. Dostupná v angličtině na <http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta05/ERES1464.htm> (navštíveno 2. 7. 2014).

⁷⁰ SPRATEK, Daniel. *Evropská ochrana náboženské svobody*. Brno: L. Marek, 2008, s. 68

⁷¹ Článek 18 Všeobecné deklarace lidských práv zní následovně: „Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání; toto právo zahrnuje svobodu změnit své náboženské vyznání nebo přesvědčení, jakož i svobodu projevat své náboženské vyznání nebo přesvědčení sám nebo společně s jinými, a veřejně, nebo soukromě, a to využitím, prováděním náboženských úkonů, bohoslužbou a zachováváním obřadů.“

⁷² Případy, kde došlo ke konkurenci náboženské svobody podle článku 9 se svobodou projevu podle článku 10, jsou například Otton-Preminger Institut proti Rakousku nebo Wingrove proti Spojenému království.

1. 8, se svobodou projevu, upravenou v l. 10 a se svobodou sdružovací a shromažďovací, chráněnou l. 11.⁷³ Renucci na mnoha příkladech ukazuje, že v případech, kdy je namítáno porušení l. 9 v souhrnu s dalším právem, ESLP jako přednost uje posuzování případu na základě jiných článků a to i v případech, kdy by měla být dána přednost l. 9.⁷⁴

2. 2. 2. Rozsah náboženské svobody

Článek 9 chrání jak náboženskou svobodu pozitivní, tak negativní. Pozitivní svoboda je definována jako svoboda náboženství i víru mít a vyznávat ji. Negativní svoboda je pak jakousi svobodou od náboženství, svobodou náboženství nevyznávat, která chrání jednotlivce, aby na něj nebyl vyvíjen nátlak i nebyl podroben přesvědčení i propagandě.⁷⁵ ESLP však judikoval, že článek 9 nechrání jedince od jakéhokoli přesvědčení ze strany vlády. Soud v případě Kokkinakis⁷⁶ řekl, že svobodit o své víře, a už slovem nebo skutkem, je důležitou složkou náboženské svobody. Pokud by tomu tak nebylo, právo změnit své náboženství nebo víru podle l. 9 by zůstalo mrtvou literou. Soud rozlišuje mezi učením a nesprávným proselytismem. Proselytismem⁷⁷ se Soud zabýval v případech Kokkinakis a Larissis a další proti člku⁷⁸. V těchto rozhodnutích Soud naznačil hranici mezi dovoleným

---

⁷³ SPRATEK, Daniel. *Monitoring judikatury Evropského soudu pro lidská práva ve včech náboženské svobody v roce 2007*. In: Revue církevního práva 1/2008, s. 7.

⁷⁴ „...the Court attributes greater importance to other articles of the Convention relied on by applicants without considering alleged violations of Article 9. Of course this way seem legitimate if an applicant has already obtained satisfaction from the Court on another basis, but the fact remains that when Article 9 happens to be in competition, if not in conflict, with other rights protected by the Convention, the judges' choice is often to its detriment.“ (RENUCCI, Jean-Francois. *Article 9 of the European Convention on Human Rights: Freedom of thought, conscience and religion*. Human Rights Files No. 20. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2005, s. 36.)

⁷⁵ BOBEK, Michal. Diskriminace z důvodu náboženství. In: BOBEK, Michal, Pavla BOUŘKOVÁ a Zdeněk KÜHN. *Rovnost a diskriminace*. Praha: Beck, 2007, s. 285.

⁷⁶ Rozsudek ESLP ve věci Kokkinakis proti člku ze dne 25. května 1993, stížnost č. 14307/88, bod 31.

⁷⁷ Madleňáková uvádí, že „samotné slovo proselytismus je však neutrální a znamená získávání přívrženců svého náboženství i přesvědčení“, v souhrnlosti je toto slovo užíváno, jak píše Spratek, spíše „s negativní konotací, jako užívání nízkých i nemravných postupů s cílem změnit náboženství“. (MADLEŇÁKOVÁ, Lucia. *Výhrada sv domí jako součást svobody myšlení, sv domí a náboženského vyznání*, op. cit., s. 55.; SPRATEK, Daniel. *Evropská ochrana náboženské svobody*, op. cit., s. 86.)

⁷⁸ Rozsudek ESLP ve věci Larissis a další proti člku ze dne 24. února 1998, stížnost č. 23372/94, 26377/94 a 26378/94.

a nedovoleným proselytismem. V prvním případě, pan Kokkinakis a jeho manželka, kteří byli stoupenci Světových Jehovových, vstoupili do domu paní Kyriakaki, manželky kantora místního pravoslavného kostela, a snažili se jí obrátit na svou víru. Soud toto jednání vyhodnotil jako „správný“ proselytismus. Na podporu svých tvrzení uvedl, že paní Kyriakaki byla vzdělanou ženou, která manžele Kokkinakisovi vpustila do svého domu a nepožádala je, aby odešli.⁷⁹ Naopak v případě Larissis a další Soud došel k opačnému závěru ohledně přesvědčení, kterému byli podrobeni podřízení ze strany nadřízených, nebo pro vojáky, kteří byli v hierarchicky nižším postavení, bylo obtížné se vyhýbat rozhovorem se svými nadřízenými nebo urážlivým tématům těchto rozhovorů. V rámci stejného případu bylo zvažováno i přesvědčení civilistů ze strany vojáků a toto bylo uznáno jako proselytismus „správný“.

Tato svoboda také zahrnuje možnost své náboženské i jiné přesvědčení změnit, s čímž souvisí i možnost opustit církev nebo náboženskou společnost, jejímž je členem. Stát je oprávněn stanovit určité formální nároky, ne však způsobilé, jehož účelem by bylo v rámci od takové změny odrazovat.

K tomu, abychom zjistili, jaké typy svetonázoru jsou článkem 9 chráněny, musíme opět nahlédnout do judikatury, nebo Úmluva žádné definice pojmu přesvědčení nebo náboženství neobsahuje. Avšak ani judikatura nepřinesla ucelenou definici těchto pojmů, nýbrž je kasuistická a nabízí nám pouze příklady toho, co Soud jako přesvědčení nebo náboženství uznal a co nikoli. Soud ve svém rozhodnutí uvedl, že k tomu, aby mohlo být přesvědčení chráněno čl. 9, musí být dostatečně přesvědčivé, dlouhodobé a akceptovatelné v demokratické společnosti.⁸⁰ Jako přesvědčení byly

---

⁷⁹ Disentující soudce Váticos si naopak myslí, že šlo o nesprávný proselytismus. Pojem využití užitý v čl. 9 podle něj chrání výuku náboženství ve školách nebo náboženských institucích a ne tento typ agitace, kdy stoupenci určitého náboženství obcházejí domácnosti. (MOWBRAY, Alastair. *Cases and Materials on the European Convention on Human Rights*, op. cit., s. 599.)

⁸⁰ Rozsudek ESLP ve věci Campbell a Cosans proti Spojenému království ze dne 25. února 1982, stížnosti č. 7511/76 a 7743/76.

v judikatu e uznány například pacifismus⁸¹, veganství⁸² nebo komunismus⁸³. Naopak odmítnuta jako p esv d ení byla víra v eutanazii.⁸⁴

Jako náboženství hodná ochrany lánku 9 byly uznána nejen etablovaná sv tová náboženství jako buddhismus, k es anství, hinduismus, islám, judaismus nebo sikhismus, ale i nová náboženská hnutí jako Sv dkové Jehovovi⁸⁵, Scientologická církev⁸⁶ nebo dokonce druidismus⁸⁷.

2. 2. 3. Náboženské projevy

Pokud se jedná o strukturu práv chrán ěných l. 9, tento lánek chrání následující ty i práva: svobodu myšlení, svobodu sv domí, svobodu náboženského vyznání a svobodu projevat své náboženské vyznání nebo p esv d ení.⁸⁸ V tšina autor , stejn jako judikatura, pak náboženskou svobodu d lí na dv složky. První složkou je forum internum rovnající se vnit ní náboženské svobod ě jedince, druhou pak forum externum zahrnující náboženské projevy vn ější.⁸⁹ l. 9 je pak koncipován tak, že zatímco vnit ní náboženská svoboda je neomezitelná, náboženské projevy mohou být omezeny v p ípadech, které jsou vypo teny v druhém odstavci a to za spln ění všech podmínek tam uvedených. Pokud tedy dojde k zásahu státu do svobody náboženského projevu, Soud posuzuje, zda byl tento zákon v souladu se zákonem, a pokud ano, zda sledoval legitimní cíl (tyto cíle jsou vypo teny taxativn ě a jsou jimi: ve ejná

---

⁸¹ Zpráva EKLP ve v ěci Arrowsmith proti Spojenému království ze dne 12. ějna 1978, stížnost . 7050/75.

⁸² Rozhodnutí EKLP ve v ěci W. proti Spojenému království ze dne 10. února 1993, stížnost . 18187/91.

⁸³ Rozhodnutí EKLP ve v ěci Hazar, Hazar a Acik proti Turecku ze dne 11. ějna 1991, stížnosti . 16311/90, 16312/90 a 16313/90.

⁸⁴ Rozsudek ESLP ve v ěci Pretty proti Spojenému království ze dne 29. dubna 2002, stížnost . 2346/02.

⁸⁵ Rozsudek ESLP ve v ěci Kokkinakis proti ěcku ze dne 25. kv ětna 1993, stížnost . 14307/88.

⁸⁶ Rozhodnutí EKLP ve v ěci X. a Scientologická církev proti Švédsku ze dne 5. kv ětna 1979, stížnost . 7805/77.

⁸⁷ Rozhodnutí EKLP ve v ěci Chappel proti Spojenému království ze dne 14. ěrvence 1987, stížnost . 12587/86.

⁸⁸ KMEC, Ji í, David KOSA , Jan KRATOCHVÍL a Michal BOBEK. *Evropská úmluva o lidských právech: komentá ě*, op. cit., s. 965.

⁸⁹ Zazn ěl však i názor, že takovéto d ělení odhlíží od komplexnosti náboženské svobody. „...jde o d ělení, které je velmi ásté jak v judikatu e, tak v odborné literatu e. Je však naprosto cizí velké ásti náboženství (v ětn k es anství), která staví na holistickém p ístupu ke sv tu.“ (In: BARTO , Daniel – *Svoboda náboženského vyznání v kontextu evropského a mezinárodního práva*, op. cit., s. 6.)

bezpečnost, ochrana veřejného pořádku, ochrana zdraví, ochrana morálky a ochrana práv a svobod jiných⁹⁰). Pokud je splněna i tato podmínka, Soud nakonec zkoumá, zda šlo o zásah nezbytný v demokratické společnosti. Výše jsem uvedla, že forum internum daného jedince nesmí být státem omezeno v žádném případě. Krishnaswami ve své studii uvedl, že takový zásah není jen nelegitimní, ale že je také nemožný.⁹¹

Část literatury však uvádí možné příklady zásahu do vnitřní náboženské svobody jako je „vymývání mozku“ totalitními režimy 20. století nebo trestání člověka pouze za to, že má nějakou víru.⁹²

Je třeba zdůraznit, že článek 9 chrání pouze svobodu projevat své náboženské vyznání nebo přesvědčení, projevy myšlení nebo nenáboženské přesvědčení jsou chráněny článkem 10 v rámci svobody projevu.

Článek 9 chrání svobodu projevat své náboženské vyznání nebo přesvědčení sám nebo společně s jinými, a soukromě nebo veřejně. Přitom volba toho, zda bude náboženství projevováno o samotě i společně s druhými, je záležitostí daného věřícího. Možnost volby mezi těmito alternativami EKLP zdůraznila v případě X. proti Spojenému království⁹³. V této záležitosti se věřící muslim, který byl zaměstnán jako učitel, dožadoval toho, aby se v pátky mohl účastnit společných modliteb v místní mešitě, což mu nebylo umožněno. Vláda Spojeného království argumentovala tím, že jeho právo projevat své náboženství bylo dostatečně zajištěno tím, že mu byla ve škole poskytnuta místnost, kde se mohl v soukromí modlit. EKLP ovšem rozhodla, že do jeho práva byla zasazena, nebo není na členském státu, aby za věřícího rozhodoval o tom, zda bude svou víru projevat sám nebo s jinými.⁹⁴ V životě věřícího má důležitá místa jak osobní soukromá zbožnost, tak možnost sdílet svoji víru s ostatními věřícími, s nimi svoji víru vyznávat a slavit. Navíc velké množství

---

⁹⁰ Pokud porovnáme výčet legitimních cílů uvedených v čl. 9 odst. 2 s obdobnými ustanoveními čl. 8, 10 a 11, dojdeme k závěru, že je jejich počet nižší.

⁹¹ „Freedom to maintain or to change religion or belief falls primarily within the domain of the inner faith and conscience of an individual. Viewed from this angle, one would assume that any intervention from outside is not only illegitimate but impossible.“ (In: KRISHNASWAMI, Arcot. *Study of Discrimination in the Matter of Religious Rights and Practices*. New York: United Nations, 1960, s. 16.)

⁹² SPRATEK, Daniel. *Evropská ochrana náboženské svobody*, op. cit., s. 16-17.

⁹³ Rozhodnutí EKLP ve věci X. proti Spojenému království ze dne 12. března 1981, stížnost č. 8160/78.

⁹⁴ EVANS, Carolyn. *Freedom of religion under the European Convention on Human Rights*. Oxford: Oxford University Press, 2001, s. 103-104.

náboženských obad je samo o sob záležitostí kolektivní. Podle židovsko-k es anské tradice je dokonce jeden den v týdnu odd len a ur en, mimo jiné, ke slavení víry spole n s ostatními v ícími. Také z tohoto d vodu vznikají jednotlivé církve a náboženské spole nosti, prost ednictvím kterých jednotliví v ící vykonávají svou individuální náboženskou svobodu. V n kterých p ípadech m že p ináležitost k ur ité církvi mít, krom náboženského, ješt další rozm r. Jako p íklad m žeme uvést nap íklad eckou pravoslavnou církev, která je siln provázána s národní identitou ek , nebo sehrála v d í úlohu v ochran eckého jazyka a kultury za turecké okupace zem .⁹⁵

Úmluva konkrétn uvádí ty i typy projevu: bohoslužbu, vyu ování, provád ní náboženských úkon a zachovávání obad . Tento vý et však není vý tem taxativním. Zatímco bohoslužbou a zachováváním obad je možné projevovat pouze náboženství, vyu ování a praktikování jsou formami, které se týkají všech p esv d ení.⁹⁶ Jako projev náboženské víry chrán ný l. 9, byla v rozhodnutí Cha'are Shalom Ve Tsedek proti Francii⁹⁷, uznána i šechita – židovská rituální porážka. Podle Soudu je šechita obadem ve smyslu l. 9.

Ne každý akt motivovaný p esv d ením, je však chrán n l. 9. Ve v ci Arrowsmith⁹⁸ se jednalo o to, že paní Arrowsmith byla obvin na, protože rozdávala letáky, ve kterých vyzývala vojáky, aby nenastupovali službu v Severním Irsku, p í emž konkrétn uvád la zákonné i nezákonné možnosti, jak se služb vyhnout. Paní Arrowsmith byla p esv d enou pacifistkou a a koli Komise uznala, že pacifismus je p esv d ením chrán ným l. 9, rozhodla o tom, že chování paní Arrowsmith není „praktikováním“ jejího p esv d ení, nýbrž pouze aktem, který je jejím p esv d ením motivován a není tak chrán n l. 9. Jako d vod Komise uvedla, že obsah leták nevyjad oval pacifistické p esv d ení, ale spíše názor na politiku vlády provád nou v Severním Irsku a že letáky s obdobným obsahem by mohly být

---

⁹⁵ BARTO , Daniel. *Svoboda náboženského vyznání v kontextu evropského a mezinárodního práva*, op. cit., s. 73.

⁹⁶ „Z tohoto hlediska není nejš astn jší eský p eklad slov „practice“, resp. „les pratiques“ jako „provád ní náboženských úkon“, nebo tento pojem v autentických jazykových zn ních zahrnuje praktikování i nenáboženských p esv d ení.“ (SPRATEK, Daniel. *Evropská ochrana náboženské svobody*, op. cit., s. 82.)

⁹⁷ Rozsudek ESLP ve v ci Cha'are Shalom Ve Tsedek proti Francii ze dne 27. ervna 2000, stížnost . 27417/95.

⁹⁸ Zpráva EKLP ve v ci Arrowsmith proti Spojenému království ze dne 12. íjna 1978, stížnost . 7050/75.

distribučovány i obany, kteří pacifisty nejsou. Madle áková pak toto rozhodnutí z n kolika d vod kritizuje. Uve me alespo následující dva. Za první, Soud m l pojem praktikování n jak vymezit, aby byla pro p íšt dána d lící hranice mezi akty, které praktikováním jsou a akty, které jsou p esv d ením pouze motivovány. Za druhé uvádí, že argument Soudu o p ílišné konkrétnosti jednání st žovatelky je nesmyslný. Na podporu svého tvrzení uvádí, že „nebudeme p ece považovat projev p esv d ení k es ana o nesprávnosti potratu v konkrétním p ípad konkrétní žen za projev jen motivovaný jeho vírou a stejný projev, ale na ve ejném shromážd ní neur itému po tu žen, za skute ný projev jeho víry“.⁹⁹

2. 2. 4. Subjekty ochrany

Svoboda myšlení, sv domí a náboženského vyznání je zaru ena každému, to znamená každé fyzické osob podléhající jurisdikci státu, který je smluvní stranou Úmluvy.

Pokud jde o osoby právnické, z podstaty v ci je jasné, že v úvahu p ípadá pouze ochrana vn jších projev náboženského vyznání, tedy *fora externa*. Ochrana je pak poskytována pouze právnickým osobám, u kterých je provád ní náboženských úkon nebo zachovávání náboženských ob ad „hlavní“ náplní innosti. Podle Komise jsou oprávn nými z l. 9 sdružení s náboženskými a filozofickými cíli¹⁰⁰. Typicky se tedy jedná o církve a náboženské spole nosti.

Je však t eba íci, že rozhodování Komise a Soudu v tomto sm ru prošlo jistým posunem. Komise nejprve v roce 1968 ve v ci Církev X. proti Spojenému království¹⁰¹ došla k záv ru, že právnická osoba není zp sobilá vykonávat práva podle l. 9, což ješt v roce 1976 v rozhodnutí X. proti Dánsku¹⁰² od vodnila tak, že církve jsou chrán ny prost ednictvím svobody jejich len . Od tohoto názoru se odvrátila ve v ci X.

---

⁹⁹ MADLE ÁKOVÁ, Lucia. *Výhrada sv domí jako sou ást svobody myšlení, sv domí a náboženského vyznání*, op. cit., s. 50.

¹⁰⁰ Rozhodnutí EKLP ve v ci Omkarananda a Divine Light Zentrum proti Švýcarsku ze dne 19. b ezna 1981, stížnost . 8118/77.

¹⁰¹ Rozhodnutí EKLP ve v ci Církev X. proti Spojenému Království ze dne 17. prosince 1968, stížnost . 3798/68.

¹⁰² Rozhodnutí EKLP ve v ci X. proti Dánsku ze dne 8. b ezna 1976, stížnost . 7374/76.

a Scientologická církev proti Švédsku¹⁰³, kde uznala právo náboženských spole ností podávat stížnosti jako zástupce svých členů, ale vlastním jménem. V případě právnických osob je však chráněno pouze právo projevovat náboženství, nikoli presence. Komise si totiž myslí, že právo mít presence je neslučitelné s povahou právnické osoby.¹⁰⁴

Je nepochybné, že možnost vyznávat náboženskou víru spolu s ostatními je důležitou složkou náboženské svobody. Otázkou však je, zda náboženská svoboda je pouze právem individuálním nebo také kolektivním, tedy jestli destinátem práv může být i náboženská skupina samotná. Barto ve své práci dochází k závěru, že náboženská svoboda je v první řadě právem individuálním náležejícím všem i nevšim. Uznává nicméně, že náboženským spole nostem jsou připisována i jistá práva kolektivní. Jako příklad práv kolektivních, udělovaných státy přímo církvím a náboženským spole nostem, vypočítává například tzv. zvláštní práva¹⁰⁵ podle § 7 zákona o církvích a náboženských spole nostech¹⁰⁶, která jsou udělena registrovaným církvím a náboženským spole nostem po splnění podmínek, které jsou předepsány zákonem. Jako právo kolektivní jistě můžeme vnímat i právo církví i náboženských spole ností na autonomii, tedy právo na rozhodování vnitřních záležitostí náboženských skupin bez zásahů ze strany státu. Myslí si však, že tato práva by měla být interpretována s výhradou, že úkolem náboženských spole ností je především sloužit k uspokojování práv jejich členů.¹⁰⁷ Správně se ve svém článku také vyslovuje pro existenci kolektivní náboženské svobody. K náboženské svobodě individuální a kolektivní přidává ještě dimenzi třetí, kterou je autonomie církví. Tyto tři stupně podle něj neexistují pouze v reálné právní vědomí, ale odpovídají i rozhodovací praxi evropských orgánů chránících náboženskou svobodu. Avšak zmíní uje také tendence

---

¹⁰³ Rozhodnutí EKLP ve věci X. a Scientologická církev proti Švédsku ze dne 5. května 1979, stížnost . 7805/77.

¹⁰⁴ Rozhodnutí EKLP ve věci Verein Kontakt-Information-Therapie a Hagen proti Rakousku ze dne 12. října 1988, stížnost . 11921/86.

¹⁰⁵ Tato práva jsou například právo využívat náboženství na státních školách, zřídit církevní školy, konat obřady, při nichž jsou uzavírány církevní sňatky nebo povolat osoby k výkonu duchovenské služby v ozbrojených silách České republiky.

¹⁰⁶ Česká republika. Zákon . 3 ze dne 27. listopadu 2001 o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských spole ností a o změnách některých zákonů (zákon o církvích a náboženských spole nostech). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2002, částka 2, s. 83-95. ISSN 1211-1244.

¹⁰⁷ BARTO, Daniel. *Svoboda náboženského vyznání v kontextu evropského a mezinárodního práva*, op. cit., s. 98-117.

sm uující k opomíjení kolektivní náboženské svobody, které se v evropském právním myšlení objevují.¹⁰⁸ Murdoch dokonce uvádí, že v případě konfliktu individuálního a kolektivního práva chráněných čl. 9, je obecně vhodné situaci posoudit tak, že kolektivní projev víry by měl převážet nad individuálním. Tento názor podporuje tím, že církev je organizovaná komunita v rámci, kterou tvoří lidé mající shodný nebo alespoň v základech podobný pohled a názor. Proto bude například obtížné tvrdit, že bylo porušeno individuální právo duchovních projevovat jejich náboženské přesvědčení, pokud tak bude čineno společně, který je v rozporu s projevy církve, jejichž jsou členy.¹⁰⁹

Pokud se jedná o záležitosti týkající se kolektivní dimenze náboženské svobody, je nutné čl. 9 vykládat ve světle čl. 11 a čl. 6 EÚLP. Soud to zdůraznil například v rozhodnutí ve věci *Metropolitní církev Besarábie a další proti Moldávii*, kde uvedl, „protože náboženské skupiny tradičně existují ve formě organizovaných struktur, články 9 musí být interpretovány ve světle článku 11, který chrání život takové skupiny před zásahy ze strany státu“. Ve světle čl. 6 pak musí být čl. 9 nazírán proto, že „výkon práva projevovat náboženství, zejména pro náboženskou společnost, v jeho kolektivní dimenzi, znamená mimo jiné možnost zajištění soudní ochrany náboženské společnosti, jejich členů a jejího majetku“¹¹⁰.

Ve své práci se nadále budu vnovat této kolektivní dimenzi náboženské svobody, především pak v této oblasti, kterými jsou uznání náboženských hnutí ze strany státu, vnitřní autonomie církví a náboženských společností a ochrana majetku církví a náboženských společností v kontextu rozhodování Evropské komise a Evropského soudu pro lidská práva.

Judikatury týkající se čl. 9 není mnoho. Ke zvýšení počtu kauz týkajících se náboženské svobody, konkrétně pak kauz, kdy stěžovateli jsou přímo církve nebo náboženské společnosti, došlo především po přistoupení států střední a východní Evropy k Radě Evropy.

---

¹⁰⁸ SPRATEK, Daniel. *Právo církví a náboženských společností na subjektivitu – Na okraj rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci Hasan a Chaush proti Bulharsku a Metropolitní církve Besarábie a další proti Moldávii*. In: *Revue církevního práva* 3/2003, s. 190.

¹⁰⁹ MURDOCH, Jim. *Freedom of thought, conscience and religion. A guide to the implementation of Article 9 of the European Convention on Human Rights*. Strasbourg: Council of Europe, 2007, s. 17.

¹¹⁰ Rozsudek ESLP ve věci *Metropolitní církev Besarábie a další proti Moldávii* ze dne 13. prosince 2001, stížnost č. 45701/99, bod 118.

2. 2. 5. Uznání náboženských hnutí ze strany státu

Na úvod této podkapitoly, je důležité zdůraznit, že ochrana podle čl. 9 není poskytována pouze náboženským hnutím, která jsou státem oficiálně uznána a registrována. Existence církve nebo náboženského hnutí v právní formě právnické osoby tedy není nutná pro to, aby se její členové mohli sdružovat a svoji víru kolektivně projevat.¹¹¹

Existují však i státy, kde k tomu, aby náboženské skupiny mohly vyvíjet jistou specifickou činnost, musí být státem oficiálně uznány. Tento požadavek státu není sám o sobě v rozporu s Úmluvou, za předpokladu, že rozhodování o registraci není jinou diskriminací než se sebou nebo s věcmi. Stát musí dodržovat požadavek neutrality a pokud se rozhodne uznání církvi neudělit, musí toto odmítnutí odvodit. Takové odmítnutí bude slučitelné s Úmluvou například v případě, kdy církev bude vyvíjet aktivity, které budou škodlivé či nebezpečné pro ostatní obyvatelstvo.¹¹²

V mnoha státech se také uplatňuje systém víceetapové registrace¹¹³, kdy podmínkou pro získání zvláštních oprávnění¹¹⁴, která jsou poskytována pouze některým církvím, bude právo registrace podle práva daného státu.

Jedním ze stěžejních rozhodnutí v této oblasti je rozsudek ESLP ve věci Moskevská pobočka Armády spásy proti Rusku.¹¹⁵ Armáda spásy opožděně byla v Rusku od roku 1992, kdy byla zaregistrována jako právnická osoba - náboženská organizace. V roce 1997 nabyl v Rusku účinnosti nový zákon o svobodě vyznání a náboženského sdružování, který vyžadoval od všech náboženských sdružení, aby své statuty uvedly do stavu souladného s tímto zákonem a do konce roku 1999 se zaregistrovaly. Stěžovatelina žádost o registraci však byla zamítnuta. Důvody, pro které tak bylo učiněno, byly ruskými orgány předkládány nekonzistentně, uvedly však alespoň některé, zvláště pak ty, kterými se ve svém rozhodnutí zabýval ESLP.

---

¹¹¹ KMEC, Jiří, David KOSA, Jan KRATOCHVÍL a Michal BOBEK. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*, op. cit., s. 988.

¹¹² MURDOCH, Jim. *Freedom of thought, conscience and religion. A guide to the implementation of Article 9 of the European Convention on Human Rights*, op. cit., s. 45.

¹¹³ Pípností víceetapové registrace se Soud zabýval ve věci Náboženská společnost Světové Jehovovi a další proti Rakousku. (Rozsudek ESLP ve věci Světové Jehovovi a další proti Rakousku ze dne 31. srpna 2008, stížnost č. 40825/98.)

¹¹⁴ Vícestupová registrace se uplatňuje i v českém právu. O zvláštních právech udělováných církvím a náboženským společnostem stručně pojednávám ve své práci výše.

¹¹⁵ Rozsudek ESLP ve věci Moskevská pobočka Armády spásy proti Rusku ze dne 5. října 2006, stížnost č. 72881/01.

Ruské orgány došly k záv ru, že Armáda spásy je paramilitární organizací, nebo její členové nosí uniformu a hierarchie organizace odpovídá hierarchii v armádě. Dále odmítly její peregistraci podle ruského práva, nebo se podle nich jedná pouze o kancelář zastupující zahraniční náboženskou organizaci, a to z toho důvodu, že jejími zakladateli jsou cizí státní příslušníci, stžovatelka je podřízena londýnské centrální kanceláři a z důvodu uvedení slova „pobočka“ v názvu stžovatelky. Ruské orgány také měly pocit, že Armáda spásy neuvedla přesně svou náboženskou příslušnost, pouze odkazovala na evangelickou víru, víru v Armádu spásy a křesťanskou víru, což podle nich bylo matoucí. K peregistraci moskevské pobočky jako náboženské organizace tedy nedošlo, v důsledku čehož musel být mimo jiné proveden majetek pobočky, aby nedošlo k jeho zabránění. Tímto rozhodnutím byla stžovatelce také způsobena negativní publicita. Pobočka tedy namítala před Evropským soudem pro lidská práva porušení článků 9, 11 a 14 Úmluvy. K domnělému zahraničnímu důvodu stžovatelky Soud poznamenal, že je sice pravdou, že ruský náboženský zákon zakazoval cizím státním příslušníkům, aby v Rusku zakládali náboženské organizace, nevidí však pro takové rozdílné zacházení žádný důvod. Dále řekl, že pokud se ruským orgánům popis náboženské příslušnosti zdál jako neúplný, národní soudy měly rozhodnout o tom, jaké právní náležitosti jsou pro získání peregistrace potřebné. Nadto uvedl, že nebyl poskytnut žádný důkaz toho, že by stžovatelka po dobu své existence sledovala jiné cíle než ty, které jsou uvedeny v jejích stanovách. Rozhodnutí ruského obvodního soudu proto bylo arbitrární. ESLP také zopakoval svou ustálenou judikaturu, že „svoboda náboženského vyznání, jak je zaručena Úmluvou, neumožňuje volnost uvážení na straně státu při určení legitimní náboženské víry ani legitimních prostředků k jejímu projevování“¹¹⁶. Soud došel k záv ru, že zásah do stžovateliny svobody vyznání a sdružování nebyl opodstatněný a došlo k porušení 1.11 Úmluvy ve smyslu čl. 1. 9.¹¹⁷

Dalším případem, ve kterém Evropský soud pro lidská práva nepřijal odmítnutí registrace církve, je Metropolitní církev Besarábie a další proti Moldávii.¹¹⁸

---

¹¹⁶ Rozsudek ESLP ve věci Hasan a Chaush proti Bulharsku ze dne 26. října 2000, stížnost č. 30985/96, bod 78.

¹¹⁷ Soud došel k záv ru, že není potřeba zvlášť posuzovat porušení čl. 14.

¹¹⁸ Rozsudek ESLP ve věci Metropolitní církve Besarábie a další proti Moldávii ze dne 13. prosince 2001, stížnost č. 45701/99.

Moldavský zákon ukládá povinnost registrace všem církvím a náboženským společnostem, které chtějí na území státu působit. Žádost Metropolitní církve Besarábie o registraci byla odmítnuta nejprve vládou a poté i Nejvyšším soudem, který ve svém rozsudku uvedl, že odmítnutí registrace není zásahem do náboženské svobody státních žovatelů, nebo svou víru mohou projevovat v rámci jině státem uznané pravoslavné církve, kterou je Metropolitní církev Moldávie. Státní žovatelé před ESLP poukázali na mnoho případů, ve kterých došlo ke správnímu postihu duchovních za neoprávněné provádění bohoslužeb, zabírání církevních budov nebo neinnosti státních orgánů v případech, kdy docházelo k násilným útokům na členy církve. ESLP uvedl, že došlo k zásahu do náboženské svobody státních žovatelů, která je chráněna 1. 9 Úmluvy, dále posuzoval, zda šlo o zásah, který splňuje podmínky odst. 2 1. 9. Moldávie před Soudem uvedla, že omezení náboženské svobody sledovalo legitimní cíl, kterým byla ochrana veřejného pořádku. Podle názoru moldavské vlády je totiž pravoslavná komunita jedním z prvků moldavského státu a uznáním nové pravoslavné církve by jednak došlo k jejímu oslabení a jednak by mohlo dojít k ohrožení územní celistvosti v důsledku snah o znovupřipojení Besarábie k Rumunsku. Soud tuto argumentaci uznal, dále však zkoumal, jestli takové omezení bylo nezbytné v demokratické společnosti a došel k závěru, že nezbytné nebylo, nebo následky, které odmítnutí registrace pro náboženskou společnostem přineslo, nemohou být pokládány za přiměřené legitimnímu cíli. Správní rozhodnutí komentáři tohoto rozsudku uvádí, že lze předpokládat, že pokud by církev mohla získání právní subjektivity dosáhnout i jinak než registrací jako církve nebo náboženské společnosti, Soud by porušení 1. 9 neuznal¹¹⁹.

Ještě za trvání již neúčinného zákona č. 161/1992 Sb., o registraci církví a náboženských společností, byla ESLP předložena stížnost ve věci Lajda a další proti České republice¹²⁰. Tento zákon stanovoval odlišné množství podpisů, které bylo nutné předložit k žádosti o registraci, v závislosti na tom, zda církev, která o registraci žádala, byla členkou Světové rady církví či nikoli. K žádosti církve, která členkou byla,

---

¹¹⁹ SPRATEK, Daniel. *Právo církví a náboženských společností na subjektivitu – Na okraj rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci Hasan a Chaush proti Bulharsku a Metropolitní církve Besarábie a další proti Moldávii*, op. cit., s. 197.

¹²⁰ Rozhodnutí ESLP ve věci Lajda a další proti České republice ze dne 3. března 2009, stížnost č. 20984/05.

bylo nutné předložit 500 podpisů zletilých osob, které se k církvi hlásili. V opačném případě, musela žádost obsahovat počet lidí s 10 000 podpisy. Pan Lajda spolu s dalšími členy přípravného výboru podal Ministerstvu kultury žádost o registraci církve s názvem „Společenství Ducha Svatého pro sjednocení světového křesťanství“, ke které přiložil více než 10 000 podpisů. Ministerstvo kultury však v důsledku kontroly u náhodně vybraného vzorku osob, bylo nuceno na které podpisy odejít a žádost stěžovatele proto odmítlo z důvodu nedostatku podpisů. Soud ve svém rozhodnutí uvedl, že rozhodnutí ministerstva nebylo svévolné a že požadavek státu žádat prokázání skutečnosti, že k církvi se hlásí dostatečné množství osob, je legitimní. Soud nicméně také uznal, že počet podpisů požadovaný českým zákonem je poněkud vysoký. ESLP nakonec ale stížnost odmítl jako neopodstatněnou, neboť ústavností nabytý nový zákon, který stanovil požadavek 300 podpisů, nezávisle na tom, zda církev je členkou Světové rady církví či nikoli. Soud se tedy ztotožnil s názorem vlády, že registraci církve již nic nestojí v cestě.

Významným případem, týkajícím se státního uznání náboženské společnosti a jejího vedení, je také případ Hasan a Chaush proti Bulharsku¹²¹, ve kterém Soud shrnul množství svých dřívějších tvrzení ohledně role státu ve vztahu k náboženským organizacím.

2. 2. 6. Vnitřní autonomie církví a náboženských společností

Abychom mohli dále mluvit o tom, které zásahy jsou neoprávněnými zásahy do vnitřní autonomie církví a náboženských společností, je důležité si nejprve vymezit, jakou roli má podle ESLP stát ve vztahu k církvím zastávat. Ve věci Bayatyan proti Arménii velký senát uvedl, že „rolí státu je být neutrálním a nestranným poskytovatelem provozování různých náboženství, v roukání a přesvědčení, a také konstatoval, že tato role má vést k veřejnému pořádku, náboženské harmonii a toleranci v demokratické společnosti. Soud je také toho názoru, že povinnost státu být neutrální a nestranný je neslučitelná s jakoukoli pravomocí státu hodnotit legitimitu náboženských přesvědčení nebo způsobů, jakými jsou tato přesvědčení vyjadřována“

---

¹²¹ Rozsudek ESLP ve věci Hasan a Chaush proti Bulharsku ze dne 26. října 2000, stížnost č. 30985/96.

¹²². V rozporu s tímto požadavkem však není ani existence státní církve za předpokladu, že stát zachovává povinnost neutrality a nestrannosti. Soud několikrát uvedl, že autonomní existence církví a náboženských společností je nezbytná pro zachování pluralismu v demokratické společnosti.¹²³

Povinnost státu nevměšovat se do vnitřních záležitostí církví a náboženských společností můžeme rozdělit do následujících podoblastí, ke kterým budou níže uvedeny příklady z judikatury. V první řadě stát nesmí zasahovat do vnitřních procesů náboženské společnosti. Zadruhé stát nesmí autoritativně řešit spory uvnitř náboženských společností. Státy nemají žádný pozitivní závazek řešit spory mezi náboženskými společnostmi, naopak, pokud by tak učinily, porušily by Úmluvu, nebo by preferovaly jednu ze skupin před druhou, což by bylo v rozporu s jejich rolí nezávislého arbitra. Dále náboženské společnosti mají právo rozhodovat o přijetí členů na základě vlastního uvážení. A v neposlední řadě nesmí stát zasahovat do rozhodování o právech a povinnostech zaměřených na církve.

Případem, který se zabýval zásahem státu do vnitřních procesů náboženské společnosti, je například *Serif proti turecku*¹²⁴. V případě *Serif* se jednalo o to, že v jistou dobu existovali dva rodopští muftíové. První z nich byl nejprve jmenován do úřadu muftího a pak v této funkci v dubnu 1990 potvrzen, druhým byl pak pan Serif, který byl rodopským muftím zvolen ve volbách organizovaných v mešitách v prosinci téhož roku. Proti státnímu muftího bylo zahájeno trestní řízení, byl obžalován z trestného činu „uzurpace funkce duchovního známého náboženství“. Turecké soudy ho z tohoto trestného činu uznaly vinným, a to na základě toho, že nosil ve veřejném prostoru muftího, dvakrát pronesl poselství o významu náboženského svátku a jednou projevil na náboženském shromáždění. Státní muftího však nevykonával žádné soudní funkce, které podle práva muftímu náležely. Pan Serif se na ESLP obrátil s tím, že bylo zasazeno do jeho práv chráněných články 9 a 10 Úmluvy. Vláda na svou obhajobu uvedla, že zásah do státního muftího sledoval legitimní cíl, kterým bylo zachování pořádku v náboženské komunitě a ve společnosti a byl zásahem v demokratické společnosti

---

¹²² Rozsudek ESLP ve věci *Bayatyan proti Arménii* ze dne 7. července 2011, stížnost . 23459/03, bod 120.

¹²³ Například v *Rozsudku ESLP ve věci Vrchní duchovní rada muslimské obce proti Bulharsku* ze dne 16. prosince 2004, stížnost . 39023/97, bod 93.

¹²⁴ Rozsudek ESLP ve věci *Serif proti turecku* ze dne 14. prosince 1999, stížnost . 38178/97.

nezbytným. Podle vlády musel být nepravý muftí odsouzen, aby nedošlo k napětí mezi muslimy, muslimy a křesťany, jakož i mezi Tureckem a Německem. Soud však došel k závěru, že došlo k porušení státního zájmu náboženské svobody, nebo potrestání státního žovatele pouze na základě skutečnosti, že jednal jako duchovní v rámci náboženské skupiny, která ho následovala, není slučitelné s požadavkem náboženské plurality. Nebylo dokázáno, že by státní žovatel chtěl vykonávat soudní nebo administrativní pravomoci, které byly s funkcí muftího spojeny. Soud tedy nevidí jako nutný zásah státu, který by zajistil, aby náboženská skupina byla převedena pod jednotné vedení. Úlohou státu totiž není odstranit napětí, které může v pluralitní společnosti vzniknout, nýbrž pouze zajistit vzájemnou toleranci mezi soupeřícími skupinami.¹²⁵

Propouštění církevních zaměstnanců se Soud zabýval v případech Schüth proti Německu¹²⁶, Obst proti Německu¹²⁷ a Siebenhaar proti Německu¹²⁸. V případech Schüth a Obst došlo ke státní kolektivní náboženské svobodě dané církví s individuálním právem jejich zaměstnanců na respektování soukromého a rodinného života, který je chráněn čl. 8 Úmluvy. Soud v jednom případě porušení čl. 8 vyslovil a v druhém ne, s ohledem na konkrétní druh zaměstnancem zastávaný. Pan Schüth byl varhaníkem a sbormistrem v jedné katolické farnosti. Ze svého zaměstnání byl však propuštěn, nebo po rozvodu udržoval mimomanželský poměr (a dopustil se tak cizoložství), což podle jeho zaměstnavatele snižovalo důvěryhodnost katolické církve. Soud v tomto případě porušení čl. 8 shledal, nebo podle německý pracovní právní soud, který výpověď potvrdil, dostatečně nevyvážil zájmy katolické církve jako zaměstnavatele oekávat od svých zaměstnanců zachování určitých pravidel a právem pana Schütha na zachování jeho soukromého a rodinného života. ESLP má za to, že a kolik zaměstnáním u katolické církve pan Schüth souhlasil s tím, že jeho soukromý život bude jistým způsobem omezen, vzhledem k tomu, že neměl církevní status, jeho povinnost lojality nesahá tak daleko, aby po rozvodu musel žít v abstinenci. Soud shledal jako významné také to, že možnosti státního žovatele najít si zaměstnání u jiného zaměstnavatele byly, vzhledem k jeho pracovní pozici,

---

¹²⁵ Podobným skutkovým případem se Soud zabýval v rozhodnutí Agga proti Německu. (Rozsudek ESLP ve věci Agga proti Německu (. 2) ze dne 17. října 2002, stížnosti . 50776/99 a 52912/99.)

¹²⁶ Rozsudek ESLP ve věci Schüth proti Německu ze dne 23. září 2010, stížnost . 1620/03.

¹²⁷ Rozsudek ESLP ve věci Obst proti Německu ze dne 23. září 2010, stížnost . 425/03.

¹²⁸ Rozsudek ESLP ve věci Siebenhaar proti Německu ze dne 3. února 2011, stížnost . 18136/02.

velmi omezené. V případě propuštění katolickou církví, by se pan Schüth například nemohl stát varhaníkem protestantské církve na plný úvazek, protože tato zaměstnává jako hudebníky zásadně jen členy protestantské církve, ostatní osoby zaměstnává pouze na úvazek částečný.

Pan Obst zastával v Mormonské církvi pozici vedoucího oddělení vnějších vztahů pro Evropu. Jeho pracovní poměr byl ukončen, když bylo zjištěno, že se dopustil cizoložství. Soud došel k závěru, že požadavek Mormonské církve na manželskou věrnost nebyl nepřijatelný, neboť pan Obst, který v Mormonské církvi vystupoval, musel vědět, jaký význam Mormonská církev věrnosti mezi manželi přikládá a že nemanželský vztah je neslučitelný s věrností Mormonské církve. Pozice pana Obsta v dané církvi byla významná a bylo od něj možné požadovat větší loajalitu než v předchozím případě od pana Schütha.

V uvedených případech Soud při vyvažování protichůdných zájmů zaměstnavatele a zaměstnavatele zohlednil především pracovní pozici, kterou zaměstnavatelé v církvi zastávali. V případě svobody s právem na respektování soukromého a rodinného života mají, podle závěru Soudu, národní soudy dohlížet na to, aby povinnost loajality, která je od zaměstnanců vyžadována, nebyla nepřiměřená.

Scheu ve svém článku¹²⁹ upozorňuje na nedostatky a problémy, které jsou s tímto rozhodnutím spojeny. Prvním z problémů je to, že ESLP zde neřeší bipolární vztah mezi soukromou osobou a státem, nýbrž vztah pluripolární, kde se střetává právo jednotlivce na soukromí, kolektivní dimenze náboženské svobody a k tomu navíc ještě přistupuje stát s vlastním hodnotovým rámcem, který má tato práva nějak vyvážit. Tato rozhodnutí vyvolávají důležitou otázku, zda „jsou náboženské normy legitimní a chráněné podle čl. 9 EÚLP pouze tehdy, odpovídají-li obvyklým společenským normám v sekulárním státě“. Soud totiž neposuzuje význam cizoložství podle toho, jak je vnímáno konkrétní náboženskou komunitou, nýbrž se snaží o posouzení na základě objektivních kritérií. Spolu s autorem si však můžeme klást otázku, jak přesně by měl stát objektivně posoudit, jak důležitý význam má pro poslání církve věrnost varhaníka a jaká kritéria pro toto posouzení zvolit. Scheu uvádí, že relativizace náboženských norem, které se mohou z pohledu sekulární společnosti zdát

---

¹²⁹ SCHEU, Harald Christian. *Autonomie církve v rozporu s právem na soukromý a rodinný život zaměstnanců*. In: *Jurisprudence* 3/2011, s. 21-26.

jako objektivní, mohou porušit náboženskou svobodu církve tím, že dojde k narušení jak jejích hodnot, tak její vnitřní soudržnosti. Jak Scheu uvádí, ESLP si může položit otázku: „jak může aktivní zapojení varhaníka do práce u mše svaté přispívat na ostatní věci, když dotyčný varhaník trvale a výrazně porušuje morální zásady církve“. Jako odpověď na tuto otázku se pak autorovi zdá přístup, se kterým přišel v roce 1985 ve svém rozhodnutí německý Spolkový ústavní soud, kdy náboženské komunity ve svých vnitřních záležitostech uplatní svá vlastní pravidla, která stát toleruje, pokud jsou tyto slučitelné se základními hodnotami právního řádu. V článku jsou uvedeny příklady situací, kdy by se podle autora církev i náboženská komunita do rozporu s takovými základními hodnotami dostala, a to sice pokud by zaměstnanec byl propuštěn z důvodu, že se narodil mimo manželství nebo uzavřel manželství s příslušníkem určité etnické skupiny. V takových případech by měl stát zasáhnout.

Paní Siebenhaar byla katoličkou, která byla zaměstnána nejprve jako učitelka a později jako vedoucí školky provozované evangelickým společenstvím. Paní Siebenhaar dostala výpověď poté, co začala být aktivní členkou jiné náboženské společnosti. Na možnost propuštění z tohoto důvodu byla však při podpisu pracovní smlouvy upozorněna. Mimo to muselo být, podle Soudu, paní Siebenhaar jasné, že její aktivity pro jinou náboženskou společnost jsou neslučitelné s její prací pro evangelickou církev. Na základě těchto skutečností Soud řekl, že k porušení čl. 9 v tomto případě nedošlo.

2. 2. 7. Majetek církví a náboženských společností

Majetek církví a náboženských společností, stejně jako všech ostatních fyzických nebo právnických osob, je chráněn čl. 1 Prvního dodatkového protokolu.¹³⁰ Na kterém majetku ve vlastnictví církví a náboženských společností je pak ve spojení s článkem 9 poskytována jakási vyšší ochrana. Pro účely rozlišení používáme dělení na „světský“ a „církevní“ majetek církví a náboženských společností. Avšak kritérium, podle kterého by se určovalo, do které skupiny máme daný majetek zařadit, je však

---

¹³⁰ „Každá fyzická nebo právnická osoba má právo pokojně užívat svého majetku. Nikdo nemůže být zbaven svého majetku s výjimkou ve veřejném zájmu a za podmínek, které stanoví zákon a obecné zásady mezinárodního práva. Předchozí ustanovení nebrání státu přijímat zákony, které považují za nezbytné, aby upravily užívání majetku v souladu s obecným zájmem a zajistily placení daní a jiných poplatků nebo pokut.“

spíše nejasné. Jasně máme pouze v případě míst, kde jsou konány bohoslužby a zemědělské půdy. Ve věci Svaté kláštery proti Mecku¹³¹ Soud neuznal, že vyvlastnění zemědělské půdy náležející klášterům porušuje náboženskou svobodu stávajících, nebo se nejedná o objekty, které by byly určeny pro bohoslužbu. Soud se neztotožnil s tvrzením stávajících, že omezení jejich ekonomické soběstačnosti se odrazí na jejich ostatní činnosti. Rivers však uvádí, že pokud bychom ekli, že silnější ochrana je poskytována pouze místům, ve kterých se konají bohoslužby, jednalo by se pravděpodobně o vymezení příliš úzké. Soud totiž ve věci Johannische Kirche a Peters proti N mecku¹³² uznal, že podstatnou složkou praktikování náboženství náboženskými společnostmi je také rozvržení hřbitovů a způsob pohřbívání mrtvých a tato složka pak spadá pod ochranu čl. 9.¹³³

Bobek se však domnívá, že pokud nepjde o majetek, který přímo slouží k poskytování bohoslužeb nebo obřadů, bude Soud zkoumat pouze to, zda došlo k porušení čl. 1. 1 Protokolu č. 1 a čl. 9 EÚLP nebude mít patrně žádnou samostatnou úlohu v tomto případě.¹³⁴

2. 3. Svoboda shromažďování a sdružování

2. 3. 1. Ustanovení týkající se svobody shromažďování a sdružování

Svobodu shromažďování a sdružování chrání článek 11 EÚLP, jehož znění je následující:

- (1) Každý má právo na svobodu pokojného shromažďování a na svobodu sdružování se s jinými, včetně práva zakládat na obranu svých zájmů odbory nebo vstupovat do nich.
- (2) Na výkon těchto práv nemohou být uvalena žádná omezení kromě těch, která stanoví zákon, a která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu národní

---

¹³¹ Rozsudek ESLP ve věci Svaté kláštery proti Mecku ze dne 9. prosince 1994, stížnosti č. 13092/87 a 13984/88.

¹³² Rozhodnutí ESLP ve věci Johannische Kirche a Peters proti N mecku ze dne 10. července 2001, stížnost č. 41754/98.

¹³³ RIVERS, Julian. *The law of organized religions between establishment and secularism*. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 60.

¹³⁴ KMEC, Jiří, David KOSA, Jan KRATOCHVÍL a Michal BOBEK. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*, op. cit., s. 991.

bezpečnosti, ve veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení zločinů, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných. Tentolánek nebrání uvalení zákonných omezení na výkon těchto práv p úřadníky ozbrojených sil, policie a státní správy.

Tento lánek, jak vyplývá z výše uvedeného, chrání dvě samostatná práva – právo na svobodu shromažďování a právo na svobodu sdružování. V odstavci 1 je pak výslovně zmíněno právo zakládat na obranu svých zájmů odbory a vstupovat do nich, které je podmnožinou sdružovací svobody. Podmnožinou svobody sdružování je také právo zakládat politické strany a vstupovat do nich, které však bylo vyvozeno judikaturou ESLP¹³⁵ a není přímo v čl. 11 uvedeno. Odstavec 2 pak vypočítává případy, kdy je možné výkon těchto práv omezit. Článek 11 obsahuje, kromě standardní limitující klauzule (obsažené v první větě druhého odstavce), ještě limitující klauzuli specifickou (druhá věta druhého odstavce), která umožňuje omezit výkon práva shromažďovacího a sdružovacího u úřadníků ozbrojených sil, policie a státní správy. Judikatura ESLP směřuje spíše k restriktivnímu výkladu toho, kdo je úřadníkem státní správy. Za úřadníka státní správy nebude považován každý zaměstnanec ve veřejném sektoru.¹³⁶ Pokud státní úřadník namítá zásah do svobody shromažďování i sdružování, ESLP při posuzování oprávněnosti zásahu státu postupuje obdobně jako v případě svobody svědomí, myšlení a náboženského vyznání. V tomto bodě tedy odkazují na předchozí výklad.

Aplikace čl. 11 je úzce spojena především se svobodou projevu (čl. 10). Typickým příkladem provázanosti shromažďovací svobody se svobodou projevu je skandování hesel při demonstraci. Ve věci Sjednocená komunistická strana Turecka a další proti Turecku, Soud upozornil na to, že aktivity politických stran jsou chráněny také čl. 10, neboť politické strany jsou vlastně formami, jejichž výkon svobody projevu

---

¹³⁵ Rozsudek ESLP ve věci Sjednocená komunistická strana Turecka a další proti Turecku ze dne 30. ledna 1998, stížnost č. 19392/92, bod 24-25.

¹³⁶ Za úřadníky státní správy byli v rozhodovací činnosti EKLP a ESLP uznáni například státní zaměstnanci národního odposlouchávacího centra (Rozhodnutí EKLP ve věci Council of Civil Service Unions a další proti Spojenému království ze dne 20. ledna 1987, stížnost č. 11603/85.) a pošt a komunikací (Rozsudek ESLP ve věci Tüm Haber Sen a Çinar proti Turecku ze dne 21. února 2006, stížnost č. 28602/95.). Naopak za státní zaměstnance nejsou považováni zaměstnanci místní samosprávy nepodílející se na státní správě (Rozsudek ESLP ve věci Demir a Baykara proti Turecku ze dne 12. listopadu 2008, stížnost č. 34503/97.).

je kolektivní.¹³⁷ Politických stran se rovněž dotýká čl. 16¹³⁸, který umožňuje stát m omezit politickou činnost cizinců. Je však třeba zmínit, že tento nánek je podle názoru některých autorů již obsoletním. Velmi důležitá je v souvislosti se svobodami shromažďování a sdružování tzv. klauzule zneužití, upravená v čl. 17 znějící následovně :

Nic v této Úmluvě nemůže být vykládáno tak, jako by dávalo státu, skupině nebo jednotlivci jakékoli právo vyvíjet činnost nebo dopouštět se in záměrných na popření kteréhokoli ze zde proznaných práv a svobod nebo na omezování těchto práv a svobod ve větší rozsahu, než to Úmluva stanoví.

O provázanosti této klauzule s čl. 11 bude více pojednáno dále a to především ve spojení s politickými stranami.

Jak logicky vyplývá už z předchozí části této práce, také je propojení i souboj se svobodou svědomí, myšlení a náboženského vyznání, chráněnou článkem 9.

2. 3. 2. Svoboda shromažďování

Na začátku této podkapitoly definujeme pojem shromáždění ve smyslu čl. 11. Pojem shromáždění zahrnuje jak setkání soukromá, tak veřejná. Svoboda shromáždění chrání shromáždění statická i průvody, tzv. „sit-ins“ i okupace budov trvající delší dobu. Ochrana bude shromážděním poskytována bez ohledu na jejich formu nebo délku jejich trvání. Nerozhodné také bude zda shromáždění bude shromážděním politickým, kulturním, náboženským i jiným. Soud zatím nevyslovil názor na to, jaký je minimální počet osob nutných pro to, aby šlo o shromáždění podle čl. 11.¹³⁹ Shromáždění můžeme rozdělit na shromáždění pokojná

---

¹³⁷ Rozsudek ESLP ve věci Sjednocená komunistická strana Turecka a další proti Turecku ze dne 30. ledna 1998, stížnost č. 19392/92, bod 43.

¹³⁸ „Nic v článcích 10, 11 a 14 nemůže být považováno za bránící Vysokým smluvním stranám uvalit omezení na politickou činnost cizinců.“

¹³⁹ KMEC, Jiří, David KOSA, Jan KRATOCHVÍL a Michal BOBEK. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*, op. cit., s. 1111.

a shromáždění podnucující násilí. Chráněna bude, jak jasně vyplývá z textu Úmluvy, pouze první skupina.

Kosa ve svém článku¹⁴⁰ uvádí tři základní výkladové principy, které mají být aplikovány na sdružovací svobodu. Prvním z nich je ten, že pro výkon sdružovací svobody je klíčové nasazení a místo shromáždění. Pokud tedy není možné konat shromáždění na místě a v době organizátory zvoleném, bude se jednat o zásah do svobody sdružování. Nasazení a umístění bude mít totiž velkou relevanci pro aktuálnost a váhu poselství, které se jak organizátoři, tak účastníci shromáždění snaží sdělit. Jak Kosa uvádí, pokud by stát mohl volně změnit místo a čas shromáždění, mohlo by to vést k umlacení a marginalizaci myšlenek, které se snaží vyjádřit skupiny osob, jež nemají možnost vyjádřit je jinak. Druhým principem je, že v případě kolize dvou či více shromáždění je nutné se snažit o vyřešení situace takovým způsobem, aby mohli být uspokojeni oba sdružovatelé. Teprve až pokud toto nebude možné, má stát povinnost k poměrování zájmů sdružovatelů a jednomu z nich dát přednost. Poslední princip zdrazuje pozitivní závazek státu poskytovat ochranu pokojnému shromáždění, nebo jak uvádí Soud v rozhodnutí Plattform „Ärzte für das Leben“ proti Rakousku¹⁴¹: „účastníci demonstrace musí mít možnost zúčastnit se demonstrace bez strachu, že budou vystaveni fyzickému násilí svých odpůrců; takový strach by mohl odradit sdružení nebo jiné skupiny podporující společné myšlenky nebo zájmy otevřeného vyjádření svých názorů na velmi kontroverzní otázky, které se dotýkají společnosti“. Toto je pak zvláště důležité pro osoby mající nepopulární názory a pro příslušníky menšin, nebo tyto osoby jsou náchylnější k viktimizaci.¹⁴²

Případem, na kterém můžeme demonstrovat všechny výše popsané principy je Öllinger proti Rakousku¹⁴³. V této věci šlo o stětet dvou shromáždění. Prvním z nich bylo shromáždění k uctění památky vojáků SS zorganizované sdružením Kameradschaft IV, druhým pak bylo protestní tiché shromáždění k uctění památky Židů, kteří byli během 2. světové války zavražděni příslušníky SS. Protestní shromáždění bylo ovšem

---

¹⁴⁰ KOSA, David. *Aktuální judikatura ESLP ke svobodě sdružování*. In: Právní rozhledy 20/2011, s. 729-730.

¹⁴¹ Rozsudek ESLP ve věci Plattform „Ärzte für das Leben“ proti Rakousku ze dne 21. června 1988, stížnost č. 10126/82, bod 32.

¹⁴² Rozsudek ESLP ve věci Baczkowski a další proti Polsku ze dne 3. května 2007, stížnost č. 1543/06, bod 64.

¹⁴³ Rozsudek ESLP ve věci Öllinger proti Rakousku ze dne 26. června 2006, stížnost č. 76900/01.

zakázáno, nebo ve stejný čas na stejné místo bylo už povoleno shromáždění sdružení Kameradschaft IV. Zákaz rakouské orgány odvodnily tím, že v minulosti již k různým protestním akcím došlo a tyto vedly ke konfliktům, při kterých musela zasahovat policie. Příklad se dostal až před rakouský Ústavní soud, který nakonec uvedl, že shromáždění nemohlo být zakázáno pouze proto, že na stejném místě ve stejném čase bylo povoleno jiné, došel k tomu, že zákaz je ospravedlnitelný. K tomuto závěru dospěl soud odvodněným, že shromáždění jsou naplánována na svátek Všech svatých a je třeba také zohlednit zájem ostatních návštěvníků hřbitova uctít památku zesnulých, chránit 1. 9. ESLP zdůraznil, že na časování a místo zakázaného shromáždění bylo zvoleno právě proto, že bylo protestní reakcí na shromáždění sdružení Kameradschaft IV a stát mohl a měl přijmout opatření méně závažné než shromáždění zcela zakázat. Jako dostatečné ESLP nepředpokládalo ani odvodnění rakouského Ústavního soudu, nebo protestní shromáždění mělo být tiché a žádným způsobem neurážet city ostatních návštěvníků hřbitova. Podle Soudu by preventivní přítomnost policie byla dostatečným opatřením k ochraně práv stávajícího žovatele i ostatních návštěvníků hřbitova. V tomto případě tedy Soud vyslovil porušení shromáždovacího práva stávajícího žovatele.

Existují však také shromáždění, která ochrany 1. 11 nepožívají a stát je může buď preventivně zakázat i nepovolit nebo následně rozpustit. To, zda stát shromáždění zakáže i nepovolí, záleží na tom, jaký režim se v daném státě uplatňuje. Rozlišujeme režim notifikací, kdy mají organizátoři pouze povinnost shromáždění ohlásit, a režim autorizací, kdy je pro konání shromáždění nutný souhlas orgánu státu¹⁴⁴. Ani jeden z těchto režimů není v rozporu s EÚLP. Účel předchozího správního řízení ESLP vysvětlil ve věci Éva Molnár proti Maarsku: „Předchozí ohlášení má za cíl nejen skloubení na jedné straně práva shromáždovacího a na druhé straně práv a oprávněných zájmů jiných (včetně práva pohybu), ale také prevenci rušení pořádku nebo zločinnosti. Aby mohly být vyváženy tyto navzájem konfliktní zájmy, zavedly německé státy předcházející správní řízení tam, kde se připravuje nějaká veřejná demonstrace.“¹⁴⁵

---

¹⁴⁴ Povolovací režim se uplatňuje například v Německu nebo Rakousku.

¹⁴⁵ Rozsudek ESLP ve věci Éva Molnár proti Maarsku ze dne 11. listopadu 2008, stížnost . 10346/05, bod 37.

Soud jednoznačně preferuje rozpuštění shromáždění před jeho zákazem a v případě preventivního zákazu klade velký důraz na přesvědčivé odvolání. Tento názor vyslovil ve věci Stankov a Sjednocená makedonská organizace Ilinden proti Bulharsku¹⁴⁶, kde uvedl následující: „základem demokracie je její schopnost řešit problémy prostřednictvím otevřené diskuse. Radikální opatření preventivního rázu, kterými je potlačena svoboda shromáždění a projevu v jiných případech než při podnícování k násilí nebo odmítání demokratických principů – a se státním orgánem, které názory a slova mohou zdát jakkoli šokující a nepřijatelná a mohou být požadavky jakkoli nelegitimní – prokazují demokracii špatnou službu a často ji dokonce ohrožují“. Preventivní zákaz shromáždění je tedy možný v situaci, kdy shromáždění podnícuje k násilí či odmítá demokratické principy.

Důvodem na základě kterých je pak možné zakázat pokojné shromáždění, můžeme rozdělit do dvou skupin. První skupinou jsou důvody, které se týkají obsahu, který se snaží shromáždění sdělit, druhou skupinou jsou pak důvody ostatní. Tyto ostatními důvody jsou typicky omezení dopravy, hluk nebo práva a svobody jiných. Zákaz na základě důvodů z druhé skupiny je často jší, mimo jiné také proto, že pro členské státy je často jednodušší skutečný zákaz shromáždění zastít a uvést zdánlivě „neutrální“ důvod¹⁴⁷. Případem, kdy státní orgány zakázaly shromáždění z důvodu obsahu sdělení a ESLP tento důvod neuznal, je Barankevich proti Rusku¹⁴⁸. V této věci ruské orgány zakázaly náboženské shromáždění v parku, nebo chtěly bránit obyvatelům před proselytismem. Aby mohlo být shromáždění zakázáno z důvodu obsahu sdělení, musí tyto myšlenky dosahovat určité intenzity, nebo svoboda shromáždění chránit i „demonstraci, která má za účel znepokojovat nebo pohoršovat osoby, které nesouhlasí s idejemi či požadavky, o jejichž propagaci demonstrace usiluje“¹⁴⁹. Shromážděními, které bude možné zakázat z důvodu obsahu sdělení, jsou ty,

---

¹⁴⁶ Rozsudek ESLP ve věci Stankov a Sjednocená makedonská organizace Ilinden proti Bulharsku ze dne 2. října 2001, stížnosti . 29221/95 a 29225/95, bod 97.

¹⁴⁷ Případem, kdy orgány členského státu zastály skutečný důvod zákazu shromáždění je například Baczkowski a další proti Polsku (Rozsudek ESLP ve věci Baczkowski a další proti Polsku ze dne 3. května 2007, stížnost . 1543/06.), kdy byl zakázán pochod, který měl vyjádřit podporu sexuálním menšinám. V tomto případě bylo Soudem uznáno nejen porušení čl. 11, ale i čl. 14.

¹⁴⁸ Rozsudek ESLP ve věci Barankevich proti Rusku ze dne 26. července 2007, stížnost . 10519/03.

¹⁴⁹ Rozsudek ESLP ve věci Stankov a Sjednocená makedonská organizace Ilinden proti Bulharsku ze dne 2. října 2001, stížnosti . 29221/95 a 29225/95, bod 86.

na které bude aplikovatelný čl. 17. Tedy například pokud by úelem shromáždění bylo popírání holocaustu.¹⁵⁰

Jestliže tedy můžeme shromáždění z důvodu podnícování k násilí zakázat, tím spíše můžeme ze stejného důvodu shromáždění rozpustit.

Pro úplnost je třeba v novat pozornost ještě spontánním (a tedy neoznámeným i nepovoleným) shromážděním. Patřičně v úvahu totiž situace, kdy i neoznámená shromáždění, budou požívat ochrany čl. 11. Bude tomu tak v případě, kdy shromáždění bude aktuální reakcí na právně nastalou událost a zpoždění způsobené nutností oznámení by vedlo k tomu, že by shromáždění již aktuální odpovědí nebylo. Ochrana spontánnímu shromáždění ESPLP připisoval ve věci *Bukta a další proti Maarsku*¹⁵¹, podmínky, za kterých je ochrana poskytována ještě rozvinul v případě *Éva Molnár proti Maarsku*¹⁵².

2. 3. 3. Svoboda sdružování

2. 3. 3. 1. Obecné principy svobody sdružování

Sdružení, která slouží ke kolektivní realizaci práv a zájmů svých členů, jsou důležitou součástí společnosti. Také prostřednictvím různých sdružení je chráněn pluralismus, který je nezbytný pro zachování demokracie ve společnosti. ESPLP dokonce ve věci *Moskevští Svědkové Jehovovi proti Rusku* řekl, že kvalitu demokracie v zemi ukazuje způsob, jakým sdružovací svobodu zakotvují právní předpisy jednotlivých států a aplikace těchto předpisů státními orgány.¹⁵³ Vznik sdružení vede k tomu, že je snazší prosadit zájem, který je skupin lidí společný. Velmi významná je svoboda sdružovací především pro menšiny, nebo jim umožňuje zachovávat a rozvíjet svou kulturu a identitu. Profesor Alkema poznamenal, že potřeba sdružovat se s druhými je vlastní lidské přirozenosti a sdružování je nezbytné jak pro rozvoj osobnosti člověka

---

¹⁵⁰ KMEC, Jiří, David KOSA, Jan KRATOCHVÍL a Michal BOBEK. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*, op. cit., s. 1117.

¹⁵¹ Rozsudek ESPLP ve věci *Bukta a další proti Maarsku* ze dne 17. července 2007, stížnost č. 25691/04.

¹⁵² Rozsudek ESPLP ve věci *Éva Molnár proti Maarsku* ze dne 11. listopadu 2008, stížnost č. 10346/05.

¹⁵³ Rozsudek ESPLP ve věci *Moskevští Svědkové Jehovovi a další proti Rusku* ze dne 10. června 2010, stížnost č. 302/02, bod 100.

jako individua, tak pro společnost jako celek.¹⁵⁴ členský stát musí sdružení umožnit získat právní subjektivitu, která bude odlišná od jeho členů. V důsledku toho pak budou sdružení náležit samostatná práva. Je logické, že se tato práva někdy mohou dostat do střetu s právy členů sdružení. Sdružení také mají autonomní právo rozhodovat o tom, kdo se stane jejich členem a kdo nikoli. Na druhou stranu neměly být členové nesmi být k členství v konkrétním sdružení nuceni a to, že členy sdružení nejsou, jim nesmí být na újmu. Toto však zcela neplatí v případě odborů.

Určení toho, které subjekty se považují za sdružení ve smyslu čl. 11 není závislé na povaze, kterou mají podle vnitrostátního práva. Ochrany čl. 11 nepoživají ve veřejnoprávní korporace. Protože klasifikace toho, zda se jedná o veřejnoprávní i soukromoprávní sdružení, není vždy jednoduchá, ESLP povahu sdružení posuzuje podle vlastních kritérií.¹⁵⁵ V některých případech bude stejný typ sdružení v různých členských státech posouzen jednou jako soukromoprávní a jindy jako veřejnoprávní. Sdružení, jejichž povaha již před ESLP byla řešena a byly v jednom členském státě uznány za soukromoprávní a v jiném za veřejnoprávní, jsou honební společnosti nebo profesní komory. Pokud je rozhodnuto o soukromoprávní povaze sdružení, povinné členství v takovém sdružení je neslučitelné s čl. 11, nebo svoboda sdružování chrání i negativní aspekt této svobody, tedy svobodu nebýt členem sdružení. Názory na to, zda sdruženími mohou být i neformální společnosti, která jsou stabilní a jde jim o určitý účel, se různí. Podle některých autorů je určitá organizační struktura definičním znakem sdružení podle čl. 11. Stejně tak nepanuje shoda ohledně toho, zda jsou pod ochranou pouze sdružení nezisková i nikoli.

Neregistrace sdružení je možná pouze v případě, že žadatel nesplní podmínky, které jsou zákonem předepsány. Tyto podmínky přitom musí být stanoveny jednoznačně. Podobně jako u svobody shromažďovací, kde ESLP upřednostuje následné rozpuštění před preventivním zákazem, Soud připsal zkoumání rozhodnutí

---

¹⁵⁴ MOWBRAY, Alastair. *Cases and Materials on the European Convention on Human Rights*, op. cit., s. 751.

¹⁵⁵ Ve věci Herrmann proti Německu (Rozsudek ESLP ve věci Herrmann proti Německu ze dne 20. ledna 2011, stížnost č. 9300/07, bod 76.) Soud vyslovil následující kritéria rozhodná pro určení, zda se jedná o soukromoprávní i veřejnoprávní korporaci: „1) zda byla založena jednotlivci nebo zákonodárcem; 2) zda zůstala integrována ve strukturách státu; 3) zda jí byla svěřena správní, normotvorná nebo disciplinární pravomoc; 4) zda sleduje cíl, který lze považovat za veřejný zájem“. (KMEC, Jiří, David KOSA, Jan KRATOCHVÍL a Michal BOBEK. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*, op. cit., s. 1128.)

o neregistraci sdružení než jeho případné rozpuštění. Lh ty, ve kterých orgány smluvních stát rozhodují o registraci, by nem ly být nepřim en dlouhé. Jako vhodné se pak zdá ešení, kdy v p ípad , že stát v dané lh t o žádosti nerozhodne, dojde k registraci sdružení p ímo ze zákona. Nebo nepřim en dlouhé ekání na rozhodnutí o žádosti, má pro sdružení fakticky stejné úinky jako jeho neregistrace. Rozpor s l. 11 ESLP neshledal nap íklad v zamítnutí registrace sdružení podporujícího náhradní mate ství¹⁵⁶, nebo sdružení používajícího ve svém názvu zkratku užívanou pro da ovou správu daného státu¹⁵⁷. V druhém p ípad se jednalo o to, že sdružení si zvolilo zavád jící název, který mohl vést k p esvědění, že sdružení je n jak spojeno s da ovou správou, což bylo matoucí. Sdružení navíc nic nebránilo zaregistrovat se pod jiným názvem.

V p ípad , že chtějí orgány státu sdružení rozpustit, musí p edložit p esvědivé d kazy pro to, že je skute n dán d vod takového rozpuštění. Státní orgány p ízkoumání zám r a cíl sdružení nesmí vycházet pouze ze stanov í programu, nýbrž musí posuzovat také jednání len sdružení. Problematikou rozpuštění sdružení se budu více zabývat dále v souvislosti s politickými stranami, nebo ESLP aplikuje kritéria, která dovodil u rozpuštění politických stran, také na ostatní sdružení.

Základní principy sdružovací svobody popsané výše se uplat ují na všechny typy sdružení. Sdružení nicmén ěm žeme rozdlit do tí základních skupin. T mito skupinami jsou politické strany, odbory a ostatní sdružení. Jak vyplývá z tohoto d lení, politické strany a odbory mají svá specifika. Níže podrobn ji pojednám o problematice související s politickými stranami.

2. 3. 3. 2. Politické strany

Kosa v komentá i k Úmluv ě uvádí šest základních princip vyvozených z rozhodování ESLP týkajícího se politických stran.¹⁵⁸ První z nich spo ívá v tom, že politické strany vzhledem ke zvláštnímu významu, který mají v demokratické spole nosti, požívají zvýšené ochrany. S d ležitostí politických stran souvisí i princip

---

¹⁵⁶ Rozsudek ESLP ve v ci Lavisse proti Francii ze dne 5. ervna 1991, stížnost . 14223/88.

¹⁵⁷ Rozhodnutí ESLP ve v ci APEH üldözötteinek szövetsége, Ivanyi, Roth a Szerdahelyi proti Ma arsku ze dne 31. srpna 1999, stížnost . 32367/96.

¹⁵⁸ KMEC, Ji í, David KOSA , Jan KRATOCHVÍL a Michal BOBEK. *Evropská úmluva o lidských právech: komentá , op. cit.*, s. 1140-1142.

druhý, požadující restriktivní aplikaci omezení uvedených v druhém odstavci čl. 11. Tímto principem, který byl již vícekrát zmíněn, je nutnost výkladu čl. 11 ve spojení s čl. 9 a 10. Za třetí, Soud nepojímá demokracii formální, nýbrž materiální. Toto kritérium bude více rozebráno níže. Za čtvrté, Soud uznává koncept obranyschopné demokracie, který spočívá v tom, že členský stát může zasáhnout ještě předtím, než politická strana přikročí k realizaci politiky, která je neslučitelná jak s Úmluvou, tak s demokratickými principy. Tento princip byl ESPL vyjádřen například ve věci *Henri Batasuna a Batasuna proti Španělsku*,¹⁵⁹ kde Soud řekl, že smluvní stát může proti takovéto politice zasáhnout, když je hrozba pro demokracii bezprostřední a je dostatečně prokázána národními soudy. Takové rozhodnutí pak samozřejmě podléhá přísné kontrole ESPL. Posledním principem je, že Soud zohledňuje i historickou zkušenost daného smluvního státu. I toto zohlednění však má své limity.

Jak již bylo řečeno, rozlišujeme tzv. procedurální (označovanou též jako formální) a materiální koncepci demokracie. Procedurální systém je založen na tom, že politická rozhodnutí činí legitimními to, že o nich rozhodla většina. Neexistuje zde však žádné omezení mechanismu, na obsahu těchto rozhodnutí nezáleží. Nedostatky tohoto pojetí ukazuje Barinka ve svém článku¹⁶⁰ na příkladu Výmarské republiky, jejíž ústavní systém byl dokonalým příkladem procedurální koncepce.¹⁶¹ Materiální systém je také založen na rozhodnutí většiny, nicméně u kterých rozhodnutí, a kolik jsou v většinová, se neprosadí, nebo materiální koncepce obsahuje navíc ještě jakési sebeomezení. Všechna většinová rozhodnutí totiž musí respektovat určité hodnoty a principy¹⁶², na nichž je demokracie založena a jež nesmí být z ústavy odstraněny. Samozřejmě i materiální koncepce má své nevýhody. Jak uvádí Barinka: „Ve svém úsilí o zachování demokracie však sklouzává do jiného paradoxu: čím,

---

¹⁵⁹ Rozsudek ESPL ve věci *Henri Batasuna a Batasuna proti Španělsku* ze dne 30. června 2009, stížnosti č. 25803/04 a 25817/04, bod 81.

¹⁶⁰ BARINKA, Roman. *Militantní demokracie a evropské právo lidských práv: k otázce zákazu komunistických stran*. In: časopis pro právní vědu a praxi 2/2007, s. 109-119.

¹⁶¹ Původ procedurální koncepce vysvětluje Barinka takto: „Tato koncepce má kořeny v osvětelské tradici. Představuje odmítavou reakci vůči státu založenému na náboženské ortodoxii a autoritě jediného, objektivně platného morálního řádu. Zavrhuje myšlenku státu coby neomylného garanta pravdy spoléhá na rozum lidského individua, jenž pokládá za hlavní záruku politického pokroku a emancipace. Každému hlasu přitom přikládá stejnou morální hodnotu i právo na jeho vyjádření.“ (In: BARINKA, Roman. *Militantní demokracie a evropské právo lidských práv: k otázce zákazu komunistických stran*, op. cit., s. 110.)

¹⁶² Tyto principy jsou například důležitost lidské důstojnosti, ochrana základních práv a svobod nebo rovnost před zákonem.

že z volné soutěže politických stran vyloují protidemokratické síly, popírá principy tolerance a pluralismu, jež jsou vedle principu v tšiny dalšími ze stěžejních předpokladů demokratické vlády.“¹⁶³ EÚLP je založena na materiálním pojetí demokracie. Vzhledem k dle vodě a okamžiku svého vzniku nikdy nebyla hodnotově neutrálním systémem. Soud v nkolika svých rozhodnutích dle žitost materiálního pojetí zdraznil a z jeho judikatury vyplynulo, že politická strana se může pokusit změnit právní a ústavní pořádek pouze tehdy, pokud k tomu použije demokratické a zákonné prostředky a pokud tato změna bude slučitelná se základními principy demokracie.

Pozitivní závazek státu chránit svobodu sdružovat se s jinými v politických stranách před neoprávněnými zásahy byl Soudem zdrazněn ve věci Ouranio Toxo a další proti Řecku¹⁶⁴. V tomto případě došlo k protestům proti politické straně stážovatele, která byla založena za účelem obrany zájmů makedonské menšiny žijící v Řecku. Toto protestní shromáždění „proti nepřítelům Řecka“ svolal místní kněz a zúčastnili se ho i starosta a radní. Protestující napadli úřední politické strany a jeho personál. Navzdory tomu, že zastáncei zavolali policii a policejní stanice byla vzdálena asi 500 metrů, policie události nevěnovala pozornost. Následně ještě státní zástupce obvinil členy sekretariátu strany z podněcování sporů, z protestujících však nebyl obviněn nikdo. Protože ESPLP vláda neposkytla žádné vysvětlení neinnosti policie, bylo toto opomenutí shledáno v rozporu s čl. 11 chránícím svobodu sdružování.

Stejně jako u sdružení obecně, i u politických stran platí, že zamítnutí jejich registrace je posuzováno přísněji než jejich rozpuštění. Je tomu tak z toho důvodu, že pokud jim není dovoleno ani vzniknout, těžko se mohou projevit skutečné názory a cíle jejich členů. Proto se v judikatuře ESPLP uplatňuje jakási presumpce demokratičnosti nově vzniknuvších stran. V úvahu připadá ještě pozastavení neinnosti politické strany, kterým se ESPLP zabýval ve věci Keskansko-demokratická lidová strana proti Moldávii¹⁶⁵. U pozastavení neinnosti politické strany bude dle žitá nejen délka takového pozastavení, ale i jeho násobování. K dalším alternativám k rozpuštění

---

¹⁶³ BARINKA, Roman. *Militantní demokracie a evropské právo lidských práv: k otázce zákazu komunistických stran.*, op. cit., s. 112.

¹⁶⁴ Rozsudek ESPLP ve věci Ouranio Toxo a další proti Řecku ze dne 20. října 2005, stížnost . 74989/01, bod 37.

¹⁶⁵ Rozsudek ESPLP ve věci Keskansko demokratická lidová strana proti Moldávii ze dne 14. února 2006, stížnost . 28793/02.

politické strany, které zatím ale ESLP nemohl dostatečně posoudit, patří trestní stíhání jednotlivých členů strany, vyloučení kandidátní listiny z voleb, vyloučení kandidáta nebo pozastavení financování, které plyne z politické strany ze státního rozpočtu.¹⁶⁶ Obecně se ovšem na neregistraci strany použijí stejná kritéria jako na její rozpuštění, proto přímou příčinou je problematika rozpuštění politické strany.

Při rozpuštění politické strany Soud posuzuje zejména, zda jsou splněny následující tři kritéria. Zaprvé, zda je hrozba pro demokracii dostatečně bezprostřední. Zadruhé, zda jsou projevy členů strany dané politické stranou nepřijatelné. Podle Soudu je politická strana vždy nepřijatelná jednáním jejího předsedy a jejích místopředsedů. Jednání ostatních představitelů strany je pak stranou nepřijatelné za podmínky, že se od nich strana nedistančuje. Stranou může být nepřijatelná jako souhlas i nevyjádření se k určitým cílům, jak Soud ukázal ve svém rozhodnutí ve věci Henri Batasuna a Batasuna proti Španělsku¹⁶⁷. V tomto případě se podle názoru Soudu neodsouzení atentátů, které byly provedeny organizací ETA, rovnalo jejich výslovné podpoře.¹⁶⁸ Je však nutné zohlednit to, že šlo o specifický region Španělska Baskicko, kde se ETA dopustila již mnoha atentátů a všechny ostatní velké strany tyto atentáty odsoudily. A zatímco, zda projevy, které jsou politickou stranou nepřijatelné, dostatečně demonstrují cíle, o které politická strana usiluje a jestli jsou takové cíle slučitelné s modelem demokratické společnosti. Kosa z judikatury ESLP vyvodil jako případující v úvahu tři kritéria, vhodných pro posouzení toho, zda program politické strany je slučitelný s demokratickou společností či nikoliv. Tento výčet je příkladný a zahrnuje: „1) respektování či nerespektování národní suverenity, územní celistvosti a právního a ústavního pořádku země, 2) odkaz (či absence odkazu) na zásady demokracie jako například na politickou pluralitu, všeobecné volební právo a/nebo na neomezenou účast všech členů společnosti na politickém životě, 3) existence či neexistence pasáží, které by bylo možné vykládat jako výzvy k násilí, k povstání či k jiné formě odmítnutí demokratických principů či k „diktatuře proletariátu“,

---

¹⁶⁶ KOSA, David. *Judikatura ESLP v oblasti rozpouštění politických stran*. In: *Jurisprudence* 7/2009, s. 31-45.

¹⁶⁷ Rozsudek ESLP ve věci Henri Batasuna a Batasuna proti Španělsku ze dne 30. června 2009, stížnosti č. 25803/04 a 25817/04.

¹⁶⁸ „Chování politiků obvykle nezahrnuje jen jejich jednání a projevy, ale za určitých okolností i jejich opomenutí či mlčení, které se mohou rovnat jejich politickému postoji a lze o nich mluvit stejně jako o výslovné podpoře.“ (Rozsudek ESLP ve věci Henri Batasuna a Batasuna proti Španělsku ze dne 30. června 2009, stížnosti č. 25803/04 a 25817/04, bod 88.)

4) existence i neexistence pasáží kritizujících zneužití moci komunistickými stranami existujícími před rokem 1989, resp. distancování se od nich, 5) souladnost náboženského právního systému (např. šaría) a zprávo jeho prosazování (např. džihád) s EÚLP¹⁶⁹.

Rozpuštění strany se týká i čl. 17 EÚLP. Čl. 17 může být aplikován buď samostatně nebo jako pomocné výkladové vodítko společně s jinými články. Po prozkoumání současně judikatury ESLP lze dojít k závěru, že Soud upřednostuje aplikaci čl. 17 jako pomocného výkladového vodítka současně s prozkoumáváním toho, zda se na daný případ vztahovala limitativní klauzule podle odstavce 2. Nebo dokonce, jak uvedl ve věci Refah Partisi a další proti Turecku¹⁷⁰, až po prozkoumání souladu zásahu státu s odstavcem 2 bude moci Soud rozhodnout, jestli vzhledem k okolnostem případu bude aplikován čl. 17. Tento článek slouží k tomu, aby Úmluva nechránila totalitní ideologie, které jsou neslučitelné s demokratickým systémem. Hlavnější je spojení klauzule zneužití se svobodou projevu, avšak díky tomu, že u politických stran je chráněná sdružovací svoboda spolu se svobodou projevu, je možné analogicky použít tuto judikaturu i na rozpuštění politických stran.

V současné době je ESLP daleko citlivější na pravicový¹⁷¹ než levicový extrémismus, ke kterému se staví benevolentněji než dříve. Hrozbu komunismu totiž vnímá odlišně než za dob studené války. V době před pádem železné opony se EKLP zabývala souladem rozpuštění Komunistické strany Německa (KDP)¹⁷² s Úmluvou. EKLP tehdy aplikovala čl. 17 a došla ohledně souladu s EÚLP ke kladnému závěru. Barinka ovšem upozorňuje na to, že toto rozhodnutí málo „skrytý politický charakter“ a dokonce že bylo „ostentativním politickým gestem“ spíše než „výrazem horečnaté snahy o záchranu západoněmecké demokracie před ohrožením ze strany KDP“¹⁷³. Barinka totiž ve svém článku poukazuje na to, že hrozba ze strany Komunistické strany

---

¹⁶⁹ KOSA, David. *Judikatura ESLP v oblasti rozpouštění politických stran*, op. cit., s. 31-45.

¹⁷⁰ Rozsudek ESLP ve věci Refah Partisi a další proti Turecku ze dne 13. února 2003, stížnosti č. 41340/98, 41342/98, 41343/98 a 41344/98, bod 96.

¹⁷¹ Případy pravicového extrémismu, které se dostaly před Soud: antisemitismus, národní socialismus, revizionismus nebo antipřistihovalecká rétorika.

¹⁷² Rozhodnutí EKLP ve věci Komunistická strana Německa proti Spolkové republice Německo ze dne 20. července 1957, stížnost č. 250/57.

¹⁷³ BARINKA, Roman. *Militantní demokracie a evropské právo lidských práv: k otázce zákazu komunistických stran*, op. cit., s. 114-115.

reáln neexistovala, nebo v parlamentních volbách v roce 1949 dosáhla 6% hlasů a v roce 1953 pouze 2,2% hlasů a tak mohla svůj program skutečně prosadit. Ohrožení tedy nebylo dostatečně bezprostřední. Situace v současné době je však naprosto odlišná. ESLP ke komunistickým stranám zaujímá mírnější postoj a i na něj uplatňuje presumpci demokratickosti.

V případech Spojená komunistická strana Turecka proti Turecku¹⁷⁴ nebo Partidul Comunistilor (Nepecertisti) a Ungureanu proti Rumunsku¹⁷⁵ ESLP neuznal rozpuštění (v případě Spojené komunistické strany Turecka) i odmítnutí registrace (v případě Partidul Comunistilor (Nepecertisti) a Ungureanu) komunistických stran jen z důvodu uvedení slova „komunistická“ v názvu strany souladným s Úmluvou. Jejich politické programy totiž neobsahovaly nic, co by odporovalo demokratickým principům. V druhém případě navíc ještě uvedl, že ačkoli ví o negativní rumunské historické zkušenosti s totalitním komunismem, politické strany obhajující marxistickou ideologii, existují v současnosti v mnoha členských státech.

Prvním případem, kdy ohledně rozpuštění politické strany dal ESLP za pravdu členskému státu, je Refah Partisi proti Turecku¹⁷⁶. Strana Refah Partisi byla rozpuštěna tureckým Ústavním soudem po 15 letech svého působení. Jistě stojí za zmínku, že šlo o stranu, která měla v tureckém parlamentu silné zastoupení, po volbách v roce 1995 se dokonce jednalo o stranu nejsilnější, když získala 22% hlasů a stala se vládnoucí stranou. Důvodem rozpuštění bylo to, že se stala centrem aktivit, které byly v rozporu s principem sekularismu, který je v Turecku důsledně uplatňován. Konkrétně se pak jednalo o to, že tato strana chtěla aplikovat na muslimskou komunitu islámské právo šaría, čímž by došlo k zavedení pluralitního právního systému a jako prostředek k dosažení svých cílů navýloučila svatou válku neboli džihád. ESLP se k těmto důvodům vyjádřit tak, že zavedení pluralitního právního systému shledal neslučitelným s Úmluvou, nebo by v něm stát nebyl nestranným ohledně různých přesvědčení a vyznání. K případné aplikaci šaría na členy muslimské komunity uvedl následující: „Stát může hlásat úctu k demokracii a lidským právům a zároveň podporovat

---

¹⁷⁴ Rozsudek ESLP ve věci Spojená komunistická strana Turecka proti Turecku ze dne 30. ledna 1998, stížnost . 19392/92.

¹⁷⁵ Rozsudek ESLP ve věci Partidul Comunistilor (Nepecertisti) a Ungureanu proti Rumunsku ze dne 3. února 2005, stížnost . 46626/99.

¹⁷⁶ Rozsudek ESLP ve věci Refah Partisi a další proti Turecku ze dne 13. února 2003, stížnosti . 41340/98, 41342/98, 41343/98 a 41344/98, bod 96.

režim založený na šaría, která se jasně odklání od hodnot Úmluvy, zejména s ohledem na pravidla trestního práva a trestního řízení, dále na právní postavení žen, a konečně na zasahování do všech oblastí soukromého a veřejného života v souladu s náboženskými normami.“¹⁷⁷ ESLP poukázal na to, že podobným fundamentalistickým hnutím by se nemohly smluvní státy moci bránit, zvlášť když uvážíme tureckou historickou zkušenost s islámským teokratickým otomanským režimem. Poslední argument turecké vlády Soud rovněž uznal, neboť v projevech představitelů strany lze najít zmínky o použití síly jako o legitimním prostředku k získání moci. Ačkoli je toto rozhodnutí rozhodnutím významným, je z mnoha důvodů kritizováno a je vnímáno jako kontroverzní. Prvním důvodem je, že hrozba nebyla natolik bezprostřední, jak uvádí turecká vláda, neboť před svým rozpuštěním strana nepoužívala k dosažení svých cílů nelegitimní prostředky a tak, jak uvádí Kosa, „rozpuštění této strany tak bylo spíše preventivním opatřením založeným na nepřímých důkazech“.¹⁷⁸

Rozhodnutí Velkého senátu ESLP je kritizováno i v článku Boylea¹⁷⁹, který předkládá argumenty ukazující podle něj na to, že rozsudek ESLP byl nešťastný a špatný. Ztotožňuje se naopak s názorem disentujících soudců jak tureckého ústavního soudu, tak ESLP, že rozpuštění politické strany bylo krokem nepřiměřeným. Disentující menšina sedmičlenného senátu ESLP by upřednostnila alternativní sankci, která by byla pro politickou stranu mírnější, například řízení proti jednotlivcům, kteří pronesli projevy neslučitelné s Úmluvou (a některé z nich skutečně obžalováni byli). Boyle kritizuje to, že důkazy předložené soudu neobsahovaly statut, volební manifest nebo vládní program, který byl sjednán s koalicičním partnerem, nebo práva takové důkazy by nejlépe ukazovaly na aktivity strany. Za rok, kdy byla strana u vlády, navíc nepodnikla žádné kroky pro podporu sekularismu a ani koaliciční smlouva nic takového neobsahovala. Především však jeho kritika míří na přístup ESLP k islámu a jeho nevhodnou kritiku Soudem. Zdá se, že podle ESLP šaría není souladná s univerzálními právy nebo alespoň s ideou demokracie. Přítel této kauzy může podle autora dokonce získat pocit, že pokojné prosazování islámských principů není

---

¹⁷⁷ Rozsudek ESLP ve věci Refah Partisi a další proti Turecku ze dne 13. února 2003, stížnosti 41340/98, 41342/98, 41343/98 a 41344/98, bod 123.

¹⁷⁸ KOSA, David. *Judikatura ESLP v oblasti rozpouštění politických stran*, op. cit., s. 31-45.

¹⁷⁹ BOYLE, Kevin. *Human Rights, Religion and Democracy: The Refah Party Case*. In: *Essex Human Rights Review*, Vol. 1, No. 1, 2004, s. 1-16.

chráněno Úmluvou. Podle Boyla Soud ve svém myšlení i jazyku nerozlišuje mezi v tšinou muslim a jejich náboženských projev od extrémist .¹⁸⁰ Pokud je však pluralismus hodnotou, která má být v demokratické společnosti chráněna, jak vyplývá z rozhodnutí ESLP, musí zde být pluralita různých ideologií zahrnujících sekulární tradice stejně jako náboženské.

2. 3. 4. Subjekty svobody shromažďování a sdružování

Otázkou, kterou je nutné si po předchozím výkladu čl. 11 položit, je, zda v případě shromažďovací a sdružovací svobody se jedná vždy o právo individuální i o to, že může být i právem kolektivním. A pokud jde o právo kolektivní, zda je jeho nositelem jedinec i přímo skupina. Je nepochybné, že obě tyto svobody mají jasný kolektivní aspekt, nebo k tomu, aby mohly být chráněny, je nutná v případě práva shromažďovacího existence shromáždění a v případě práva sdružovacího sdružení. Podle Strážnické jde v obou případech o právo individuální, a kolik se formálně projevuje v kolektivním duchu. Ohledně práva shromažďovacího uvádí, že v případě, kdy je chráněno určité shromáždění, projevuje se shromažďovací právo jako právo kolektivní. Pokud jsou naopak pí jeho výkonu chráněni všichni účastníci shromáždění, jde o právo individuální.¹⁸¹ Nositelem shromažďovacího práva je tedy vždy jedinec, nezávisle na tom, zda jde o právo individuální i kolektivní.

Podobný charakter má podle Strážnické i právo sdružovací. Naproti tomu, komentář k české Listině základních práv a svobod uvádí, že na toto právo je třeba nazírat jako na právo dvojité, nebo „a) zaručuje právo sdružovat se jednotlivci a souasně z něj plyne, že b) i tato sdružení jsou nositeli základních práv“.¹⁸² Podle mého názoru je třeba se k takovému názoru přiklonit, nebo v případě existence určitého sdružení jde o více než jen o souhrn jeho jednotlivých členů

---

¹⁸⁰ Přístup ESLP k islámu kritizovala ve svém disentujícím stanovisku k případu Leyla Şahin proti Turecku také belgická soudkyně Françoise Tulkens. V odlišném stanovisku uvádí, že „Soudu nepřislouží vynášet hodnocení podobného typu, v tomto případě jednostranné a negativní, ohledně náboženství nebo náboženského přesvědčení“. (Rozsudek ESLP ve věci Leyla Şahin proti Turecku ze dne 10. listopadu 2005, stížnost č. 44774/98, odlišné stanovisko soudkyně Tulkens bod 12.)

¹⁸¹ STRÁŽNICKÁ, Viera. *Medzinárodná a európska ochrana ľudských práv*. Bratislava: EuroKódex, 2013, s. 436.

¹⁸² WAGNEROVÁ, Eliška, Vojtěch ŠIMÍEK, Tomáš LANGÁŠEK a Ivo POSPÍŠIL a kol. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 475.

a jejich práv, které jsou kolektivně vykonávána. Sdružení totiž požívá určitou autonomii, které se projevuje například v rozhodování o tom, kdo se stane jejím členem. Toto je typickým příkladem, kdy toto právo ze své povahy náleží přímo sdružení, nikoli jednotlivým jeho členům. Pokud jsme navíc uznali existenci určitých kolektivních práv náležejícím církvím a náboženským společnostem, které jsou také sdruženími pod ochranou čl. 11, není důvod pro to, aby tato práva neměla náležet sdružením obecně. Pro úplnost je pak třeba dodat, že nositeli těchto práv budou i sdružení bez právní subjektivity, které existují pouze fakticky. A jako, jak už jsem zmínila výše u náboženské svobody, ESLP právní subjektivitu sdružení chápe jako základní předpoklad efektivního uplatnění jejich práv. V tomto pojetí bychom pak, pokud bychom se chtěli držet terminologie podle Sudreho, kolektivní práva označili spíše jako práva kolektiv.

Závěr

Ve své práci jsem se nejprve zaměřila na stručný popis dvou zdrojů, které měly na formování konceptu lidských práv velký vliv. Dvě velká evropská hnutí, reformace a osvícenství, obsahovala velmi silný individualistický prvek, který se promítl do konceptu lidských práv. První dokumenty zakotvující lidská práva kolektivní práva neobsahují. Přesto je nutné vzít v úvahu okolnosti jejich vzniku, ze kterých je jasné, že nebyly jen veskrze individualistické. V důsledku americké i francouzské revoluce, které vydání těchto dokumentů předcházely, se jednalo o prohlášení, učiněná jménem národa i občanů, tedy jménem určitého kolektivu. Ani jednotlivé mezinárodní právní úmluvy i deklarace nevěnují kolektivním právům příliš pozornosti. V souvislosti s diskuzí o univerzální platnosti lidských práv, která byla formována v euroamerické civilizaci, je právě jejich příliš individualistické pojetí předmětem kritiky států nepatřících do euroamerického prostoru.

Kolektivní lidská práva nejsou obecně přijímanou koncepcí a dá se říci, že neexistuje ani jejich všeobecně přijímaná definice. I když autor dokonce tato práva z mnoha důvodů kritizuje. Kolektivní práva totiž v nich, kterých vyvolávají představu socialismu, který potlačoval práva jednotlivce ve prospěch kolektivu. Na kolektivní práva ale můžeme nazírat v pozitivním smyslu, nebo umožňují skupině snazší prosazení jejich zájmů, k nimž nepatří práva individuální, což vždy nemusí znamenat potlačování práv jednotlivce.

Analýzou judikatury Evropské komise pro lidská práva a Evropského soudu pro lidská práva a příslušné literatury jsem dospěla k závěru, že církvím náleží určitá kolektivní práva. Obecně přijímaným je to, že kolektivními právy, z nichž je oprávněna přímo církev i náboženská společnost, jsou tzv. zvláštní práva církví podle českého zákona o církvích a náboženských společnostech. Povahu kolektivních práv je možno přiznat i dalším právům církví jako je právo na uznání ze strany státu, vnitřní autonomie církví a náboženských společností a zvýšená ochrana jejich majetku. Vždy by ovšem mělo být bráno na zřetel, že prostřednictvím církví je chráněna individuální svoboda v nich. Toto pojetí se odráží v rozhodování EKLP. Ta se odchýlila od svého původního rozhodnutí, že církve jsou dostatečně chráněny prostřednictvím svobody jejich členů, a přiznala církvím právo podávat stížnosti.

U svobody shromažďovací a sdružovací není situace už tak jasná, přesto se přikláním spíše k tomu, že nositeli těchto dvou svobod jsou nejen jednotlivci, ale i shromáždění a sdružení jako taková. Jde totiž podle mého o skupinu, vyjadřující určitý společný postoj a zájem, která není jen souhrnem jednotlivců.

Seznam použitých zkratk

EKLP	Evropská komise pro lidská práva
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
EÚLP	Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
OSN	Organizace spojených národ
USA	Spojené státy americké

Seznam použité literatury a pramen

Literatura

1. Monografie a kapitoly

- BEINERT, Wolfgang. *Malé d jiny k es anského myšlení*. Kostelní Vyd í: Karmelitánské nakladatelství, 2012, 346 s. ISBN 978-80-7195-541-2.
- BOBEK, Michal. Diskriminace z d vodu náboženství. In: BOBEK, Michal, Pavla BOU KOVÁ a Zden k KÜHN. *Rovnost a diskriminace*. Vyd. 1. Praha: Beck, 2007, XLVIII, 471 s. ISBN 978-80-7179-584-1.
- BRUGGER, Walter. *Filosofický slovník*. Praha: Naše vojsko, 2006, 639 s. ISBN 80-206-0820-6.
- APEK, Jan. *Evropská úmluva o ochran lidských práv. 1. ást, Úmluva*. Praha: Linde, 2010, 887 s. ISBN 978-80-7201-789-81.
- APEK, Jan. *Evropská úmluva o ochran lidských práv. 2. ást, Protokoly*. Praha: Linde, 2010, 187 s. ISBN 978-80-7201-804-82.
- EVANS, Carolyn. *Freedom of Religion Under the European Convention on Human Rights*. Oxford: Oxford University Press, 2001, 222 s. ISBN 0-19-924364-6.
- EVANS, Malcolm David. Freedom of religion and the European Convention on Human Rights: approaches, trends and tensions. In: CANE, Peter, Carolyn EVANS a Zoe ROBINSON. *Law and religion in theoretical and historical context*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008, viii, 328 s. ISBN 978-0-521-42590-2.
- FIELDS, A. Belden. Collective/Group rights. In: FORSYTHE, David P. *Encyclopedia of human rights*. Oxford: Oxford University Press, 2009, 5 sv. ISBN 978-0-19-533402-9.
- HANKO, Jitka. Jak vnímá lidská práva islám? In: GERLOCH, Aleš a Pavel ŠTURMA. *Ochrana základních práv a svobod v prom nách práva na po átku 21. století: v eském, evropském a mezinárodním kontextu*. Praha: Auditorium, 2011, 536 s. ISBN 978-80-87284-23-0.
- HANUŠ, Ji í. *K es anství a lidská práva*. 1. vyd. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2002, 167 s. ISBN 80-85959-89-5.

- HUBÁLKOVÁ, Eva. *Evropská úmluva o lidských právech a česká republika: judikatura a řízení před Evropským soudem pro lidská práva*. Praha: Linde, 2003, 743 s. ISBN 80-7201-417-x.
- HÝBNEROVÁ, Stanislava. *Evropská ochrana lidských práv v dokumentech*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2002, 346 s. ISBN 80-246-0498-1.
- JIRÁSKOVÁ, Věra. *Dokumenty k ústavnímu systému*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996, 329 s. ISBN 80-7184-212-5.
- KMEC, Jiří, David KOSA, Jan KRATOCHVÍL a Michal BOBEK. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, xxvii, 1660 s. ISBN 978-80-7400-365-3.
- KOMÁRKOVÁ, Božena a Ladislav HEJDÁNEK. *Podstata a význam lidských práv*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990, 234 s. ISBN 80-04-25384-9.
- KRISHNASWAMI, Arcot. *Study of Discrimination in the Matter of Religious Rights and Practices*. New York: United Nations, 1960, s. 79.
- KŘÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech: komentář*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2011, xviii, 333 s. ISBN 978-80-7400-362-2..
- KUKLÍK, Jan a Radim SELTENREICH. *Dějiny angloamerického práva*. 2. vyd. Praha: Leges, 2011, 871 s. ISBN 978-80-87212-87-5.
- KYSELA, Jan. *Právo na odpor a občanskou neposlušnost*. 2. aktualiz. a rozš. vyd. Brno: Doplněk, 2006, 166 s. ISBN 80-7239-197-6.
- LAUREN, Paul Gordon. History of human rights. In: FORSYTHE, David P. *Encyclopedia of human rights*. Oxford: Oxford University Press, 2009, 5 sv. ISBN 978-0-19-533402-9.
- LOCKE, John. *Druhé pojednání o vládě*. Vyd. 2. Praha: Svoboda, 1992, 184 s. ISBN 80-205-0222-x.
- MADLEJÁKOVÁ, Lucia. *Výhrada svědomí jako součást svobody myšlení, svědomí a náboženského vyznání*. Praha: Linde, 2010, 183 s. ISBN 978-80-7201-805-5.
- MONTESQUIEU, Charles Louis de Secondat. *O duchu zákonů*. Vyd. 1. Praha: OIKOYMENH, 2010, 378 s. ISBN 978-80-7298-405-3.

- MOWBRAY, Alastair R. *Cases and materials on the European Convention on Human Rights*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2007, xxxviii, 1058 s. ISBN 978-0-19-920674-2.
- MRÁZEK, Josef. Univerzalita lidských práv a nové trendy jejich mezinárodn právní ochrany. In: GERLOCH, Aleš a Pavel ŠTURMA. *Ochrana základních práv a svobod v proměnách práva na počátku 21. století: v českém, evropském a mezinárodním kontextu*. Praha: Auditorium, 2011, 536 s. ISBN 978-80-87284-23-0.
- MURDOCH, Jim. *Freedom of thought, conscience and religion. A guide to the implementation of Article 9 of the European Convention on Human Rights*. Strasbourg: Council of Europe, 2007, 61 s.
- RENUCCI, Jean-Francois. *Article 9 of the European Convention on Human Rights: Freedom of thought, conscience and religion*. Human Rights Files No. 20. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2005, s. 116. ISBN 92-871-5626-3.
- RIVERS, Julian. *The law of organized religions: between establishment and secularism*. Oxford: Oxford University Press, 2010, 1, 368 s. ISBN 978-0-19-922610-8.
- ROUSSEAU, Jean-Jacques. *O společenství enské smlouvy, neboli, O zásadách státního práva*. Reprint původního vydání z roku 1949. Dobrá Voda: Aleš Benk, 2002, 157 s. ISBN 80-86473-10-4.
- SCHEU, Harald Christian. Univerzální ochrana národnostních menšin. In: PETRÁŠ, René, Helena PETRÁŠOVÁ, Harald Christian SCHEU, Mahulena HOFMANNOVÁ a Jan KUKLÍK. *Menšiny a právo v České republice*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2009, 507 s. ISBN 978-80-87284-00-1.
- SPRATEK, Daniel. *Evropská ochrana náboženské svobody*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2008, 228 s. ISBN 978-80-87127-13-1.
- STRÁŽNICKÁ, Viera. *Mezinárodní a evropská ochrana lidských práv*. 1. vyd. Bratislava: EuroKódex, 2013, 559 s. ISBN 978-80-89447-95-4.
- SUDRE, Frédéric. *Mezinárodní a evropské právo lidských práv*. 2. upr. a rozš. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997, 364 s. ISBN 80-210-1485-7.

- SVOBODA, Petr. Osvícenství, k es anství a lidská práva. In: SVOBODA, Petr, Pavel OND EJEK a Petr ŠUSTEK. *Filozofické a právn teoretické aspekty lidských práv*. Praha: Univerzita Karlova. Právnická fakulta, 2013, 120 s. ISBN 978-80-87146-88-0.
- ŠTURMA, Pavel. Teorie a politika lidských práv. In: ŠTURMA, Pavel. *Pojem a teorie lidských práv*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2013, 119 s. ISBN 978-80-87146-77-4.
- WAGNEROVÁ, Eliška, Vojt ch ŠIMÍ EK, Tomáš LANGÁŠEK, Ivo POSPÍŠIL a kol. *Listina základních práv a svobod: komentá .* Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer R, 2012, xxv, 906 s. ISBN 978-80-7357-750-6.
- ZOUBEK, Vladimír. N kolik obecných poznámek k aspekt m ochrany lidských práv v podmínkách difúze západního univerzalizmu a globálního multikulturalismu. In: GERLOCH, Aleš a Pavel ŠTURMA. *Ochrana základních práv a svobod v prom nách práva na po átku 21. století: v eském, evropském a mezinárodním kontextu*. Praha: Auditorium, 2011, 536 s. ISBN 978-80-87284-23-0.

2. články v odborných asopisech

- BARINKA, Roman. Militantní demokracie a evropské právo lidských práv: k otázce zákazu komunistických stran. *asopis pro právní v du a praxi*. 2007, ro . 15, . 2, s. 109-119. ISSN 1210-9126.
- BARTO , Michael. Úskalí koncepce p edpokládaného ú elu shromáž ování – úvaha k možnostem omezení shromáž ovacího práva. *asopis pro právní v du a praxi*. 2009, ro . 17, . 3, s. 175-182. ISSN 1210-9126.
- BOYLE, Kevin. Human Rights, Religion and Democracy: The Refah Party Case. *Essex Human Rights Review*. 2004, Vol. 1, No. 1, s. 1-16. ISSN 1756-1957. Dostupné na: <http://projects.essex.ac.uk/EHRR/V1N1/Boyle.pdf> (navštíveno 14. 7. 2014).
- JUVILER, Peter. Jsou kolektivní práva antihumánní? *Právník*. 1994, ro . 133, . 4, s. 332-348. ISSN 0231-6625.
- KOSA , David. Aktuální judikatura ESLP ke svobod šhromáž ování. *Právní rozhledy*. 2011, ro . 19, . 20, s. 727-733. ISSN 1210-6410.

- KOSA , David. Judikatura ESLP v oblasti rozpouštění politických stran. *Jurisprudence*. 2009, ro . 18, . 7, s. 31-45. ISSN 1802-3843.
- SCHEU, Harald Christian. Autonomie církve v rozporu s právem na soukromý a rodinný život zaměstnanců. *Jurisprudence*. 2011, ro . 20, . 3, s. 21-26. ISSN 1802-3843.
- SCHEU, Harald Christian. Význam kolektivních práv a perspektivy jejich uplatnění. *časopis pro právní vědu a praxi*. 2000, ro . 8, . 1, s. 4-15. ISSN 1210-9126.
- SPRATEK, Daniel. Monitoring judikatury Evropského soudu pro lidská práva ve věcech náboženské svobody. *Revue církevního práva*. 2008, ro . 39, . 1, s. 7-17. ISSN 1211-1635.
- SPRATEK, Daniel. Právo církví a náboženských společností na subjektivitu. Na okraj rozsudků Evropského soudu pro lidská práva ve věcech Hasan a Chaush proti Bulharsku a Metropolitní církve Besarábie a další proti Moldávii. *Revue církevního práva*. 2003, ro . 26, . 3, s. 189-197. ISSN 1211-1635.

3. Kvalifikační práce

- BARTOŠ, Daniel. *Svoboda náboženského vyznání v kontextu evropského a mezinárodního práva*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2012. x, 183 s. Vedoucí práce Harald Christian Scheu.

Judikatura

Evropský soud a komise pro lidská práva

- Agga proti Švédsku (. 2), rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 17. října 2002, stížnosti . 50776/99 a 52912/99.
- APEH üldözötteinek szövetsége, Ivanyi, Roth a Szerdahelyi proti Maarsku, rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 31. srpna 1999, stížnost . 32367/96.
- Arrowsmith proti Spojenému království, zpráva Evropské komise pro lidská práva ze dne 12. října 1978, stížnost . 7050/75.
- Baczkowski a další proti Polsku, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 3. května 2007, stížnost . 1543/06.

- Barankevich proti Rusku, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. ervence 2007, stížnost . 10519/03.
- Bayatyan proti Arménii, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. ervence 2011, stížnost . 23459/03.
- Bukta a další proti Ma arsku, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 17. ervence 2007, stížnost . 25691/04.
- Campbell a Cosans proti Spojenému království, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25. února 1982, stížnosti . 7511/76 a 7743/76.
- Církev X. proti Spojenému Království, rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ze dne 17. prosince 1968, stížnost . 3798/68.
- Council of Civil Service Unions a další proti Spojenému království, rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ze dne 20. ledna 1987, stížnost . 11603/85.
- Demir a Baykara proti Turecku, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 12. listopadu 2008, stížnost . 34503/97.
- Éva Molnár proti Ma arsku, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 11. listopadu 2008, stížnost . 10346/05.
- Hasan a Chaush proti Bulharsku, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. íjna 2000, stížnost . 30985/96.
- Hazar, Hazar a Acik proti Turecku, rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ze dne 11. íjna 1991, stížnosti . 16311/90, 16312/90 a 16313/90.
- Henri Batasuna a Batasuna proti Špan lsku, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 30. ervna 2009, stížnosti . 25803/04 a 25817/04.
- Herrmann proti N mecku, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 20. ledna 2011, stížnost . 9300/07.
- Cha´are Shalom Ve Tsedek proti Francii, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 27. ervna 2000, stížnost . 27417/95.
- Chappel proti Spojenému království, rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ze dne 14. ervence 1987, stížnost . 12587/86.
- Johannische Kirche a Peters proti N mecku, rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 10. ervence 2001, stížnost . 41754/98.
- Kokkinakis proti ecku, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25. kv tna 1993, stížnost . 14307/88.

- Komunistická strana Německa proti Spolkové republice Německo, rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ze dne 20. srpence 1957, stížnost . 250/57.
- Keská demokratická lidová strana proti Moldávii, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 14. února 2006, stížnost . 28793/02.
- Lajda a další proti České republice, rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 3. března 2009, stížnost . 20984/05.
- Larissis a další proti Řecku, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 24. února 1998, stížnost . 23372/94, 26377/94 a 26378/94.
- Lavisse proti Francii, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 5. března 1991, stížnost . 14223/88.
- Leyla Şahin proti Turecku, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 10. listopadu 2005, stížnost . 44774/98.
- Metropolitní církev Besarábie a další proti Moldávii, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 13. prosince 2001, stížnost . 45701/99.
- Moskevská pobočka Armády spásy proti Rusku, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 5. října 2006, stížnost . 72881/01.
- Obst proti Německu, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 23. září 2010, stížnost . 425/03.
- Öllinger proti Rakousku, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. března 2006, stížnost . 76900/01.
- Omkarananda a Divine Light Zentrum proti Švýcarsku, rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ze dne 19. března 1981, stížnost . 8118/77.
- Otto-Preminger-Institut proti Rakousku, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 29. září 1994, stížnost . 13470/87.
- Ouranio Toxo a další proti Řecku, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 20. října 2005, stížnost . 74989/01.
- Partidul Comunistilor (Nepecertisti) a Ungureanu proti Rumunsku, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 3. února 2005, stížnost . 46626/99.
- Plattform „Ärzte für das Leben“ proti Rakousku, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21. března 1988, stížnost . 10126/82.
- Pretty proti Spojenému království, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 29. dubna 2002, stížnost . 2346/02.

- Refah Partisi a další proti Turecku, rozsudek ESLP ze dne 13. února 2003, stížnosti . 41340/98, 41342/98, 41343/98 a 41344/98.
- Serif proti Turecku, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 14. prosince 1999, stížnost . 38178/97.
- Schüth proti Německu, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 23. září 2010, stížnost . 1620/03.
- Siebenhaar proti Německu, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 3. února 2011, stížnost . 18136/02.
- Sjednocená komunistická strana Turecka a další proti Turecku, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 30. ledna 1998, stížnost . 19392/92.
- Stankov a Sjednocená makedonská organizace Ilinden proti Bulharsku, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 2. října 2001, stížnosti . 29221/95 a 29225/95.
- Svaté kláštery proti Turecku, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 9. prosince 1994, stížnosti . 13092/87 a 13984/88.
- Svědkové Jehovovi a další proti Rakousku, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 31. července 2008, stížnost . 40825/98.
- Tümeşin Haber Sen a Çinar proti Turecku, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21. února 2006, stížnost . 28602/95.
- Verein Kontakt-Information-Therapie a Hagen proti Rakousku, rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ze dne 12. října 1988, stížnost . 11921/86.
- Vrchní duchovní rada muslimské obce proti Bulharsku, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 16. prosince 2004, stížnost . 39023/97.
- W. proti Spojenému království, rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ze dne 10. února 1993, stížnost . 18187/91.
- Wingrove proti Spojenému království, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25. listopadu 1996, stížnost . 17419/90.
- X. proti Dánsku, rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ze dne 8. března 1976, stížnost . 7374/76.
- X. a Scientologická církev proti Švédsku, rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ze dne 5. května 1979, stížnost . 7805/77.

- X. proti Spojenému království, rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ze dne 12. března 1981, stížnost . 8160/78.

Právní předpisy

- ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon . 3 ze dne 27. listopadu 2001 o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změnách některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2002, částka 2, s. 83-95. ISSN 1211-1244.

Mezinárodní úmluvy a deklaráce

- *Statut Rady Evropy*. Sjednáno dne 5. 5. 1949, ratifikováno Českou republikou dne 30. 6. 1993. Vyhlášen ve Sbírce zákonů pod . 32/1995 Sb. sdělením Ministerstva zahraničních věcí.
- *Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod* (Evropská úmluva o lidských právech). Sjednána dne 4. 11. 1950, ratifikována Českou a Slovenskou federativní republikou dne 18. 3. 1992. Vyhlášena ve Sbírce zákonů pod . 209/1992 Sb. sdělením federálního ministerstva zahraničí.
- *Všeobecná deklaráce lidských práv*. Pijata Valným shromážděním OSN dne 10. 12. 1948 ve formě rezoluce . 217/III/A.

Doporučení a rezoluce Parlamentního shromáždění Rady Evropy

- *Islam, Islamism and Islamophobia in Europe*. Doporučení . 1927 (2010). Pijato Parlamentním shromážděním dne 23. 6. 2010. Dostupné na <http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta10/EREC1927.htm> (navštíveno 2. 7. 2014).
- *Women and religion in Europe*. Rezoluce . 1464 (2005). Pijata Parlamentním shromážděním dne 4. 10. 2005. Dostupná na <http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta05/ERES1464.htm> (navštíveno 2. 7. 2014).

Elektronické zdroje

- Encyclopaedia Britannica. *The content of human rights: three generations of rights* [online]. Dostupné na:
<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/275840/human-rights/219326/The-content-of-human-rights-three-generations-of-rights> (navštíveno 29. 3. 2014).
- Rada Evropy. *Informationsblatt zur Rechtsprechung des Europäischen Gerichtshofs für Menschenrechte: Religionsfreiheit* [online]. Dostupné na:
http://www.echr.coe.int/Documents/FS_Freedom_religion_DEU.pdf (navštíveno 1. 6. 2014).

Abstrakt

Diplomová práce se zaměřuje na kolektivní dimenzi lidských práv. Tímto žištěm výkladu je analýza judikatury Evropské komise pro lidská práva a Evropského soudu pro lidská práva. Práce se soustředí na tři práva chráněná Evropskou úmluvou o lidských právech. Tímto právy jsou svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání, upravená v čl. 9 EÚLP a svoboda shromažďovací a sdružovací, zakotvená v čl. 11.

Úvodní část práce stručně popisuje vývoj konceptu lidských práv. Více se pak v ní zdůrazňují dva zdroje, které mají velký vliv na spíše individualistickou koncepci lidských práv. Jedná se o reformaci a osvícenství. Popisuje také dokumenty, ve kterých poprvé došlo k zakotvení lidských práv. Tímto jsou americké Prohlášení nezávislosti USA, Virginské Prohlášení práv, Listina práv a francouzská Deklarace práv člověka a občana. Dále se soustředí na přezkoumání prvních mezinárodních právních dokumentů obsahujících úpravu lidských práv a na to, zda jsou v těchto úmlouvách i deklaracích zakotvena práva kolektivní. Závěr kapitoly předkládá definice kolektivních práv a také protiargumenty, které proti této koncepci zaznívají. Dospívá k tomu, že koncept kolektivních práv není v lidskoprávních dokumentech příliš rozšířen.

Ve druhé části práce je pak stručně popsáno přezkoumání a obsah Evropské úmluvy o lidských právech a základních svobodách. V ní je pozornost věnována svobodě myšlení, svědomí a náboženského vyznání, kde je centrem výkladu projevení víry společně s jinými, tedy kolektivní výkon této svobody. Z kolektivních práv církví a náboženských společností jsou vybrány následující: uznání náboženských hnutí ze strany státu, vnitřní autonomie církví a náboženských společností a majetek církví a náboženských společností, a o těchto je pojednáno blíže.

Dále práce popisuje principy aplikace svobody shromažďovací a sdružovací, které mají nesporný kolektivní aspekt. Jako jeden z typů sdružení, které čl. 11 chrání, jsou vybrány politické strany, o nichž je pojednáno zvlášť. Výklad uzavírá konstatování, že v rámci těchto tří článků mohou být chráněna i kolektivní práva.

Abstract

This thesis focuses on the collective dimension of human rights. The focus of the interpretation is the analysis of the case law of the European Commission of Human Rights and the European Court of Human Rights. The work focuses on three rights protected by the European Convention on Human Rights. These rights are freedom of thought, conscience and religion, adjusted in Art. 9 of the ECHR, and the freedom of assembly and association, enshrined in Art. 11.

The first part briefly describes the evolution of the concept of human rights. More is devoted to two different sources, which had a great influence on rather individualistic conception of human rights. This is the Reformation and the Enlightenment. It also describes the documents, in which the human rights were firstly enshrined. These are the American Declaration of Independence, the Virginia Declaration of Rights, the Charter of Rights and the French Declaration of the Rights of Man and of the Citizen. In addition, it focuses on the adoption of the first international documents containing provisions on human rights, and on whether in these conventions or declarations the collective rights are enshrined. The conclusion of the first chapter presents the definitions of collective rights and also counter-arguments which are heard against this concept. It concludes to the fact that the concept of collective rights is not much extended in the human rights documents.

In the second part, then, the adoption and content of the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms is briefly described. Greater attention is paid to freedom of thought, conscience and religion, where the center of interpretation is the manifestation of faith together with others, thus collective exercise of this freedom. From the collective rights of churches and religious communities the following are selected: the recognition of religious movements by the state, the internal autonomy of churches and religious associations, and the property of churches and religious communities, which are discussed in detail. The thesis also describes the principles of the application of freedom of assembly and association, which have undisputed collective aspect. As one of the types of associations, that the Article 11 protects, political parties are chosen, and these are discussed separately. Interpretation is concluded by the statement that within these three articles the collective rights may also be protected.

Kolektivní práva dle Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod

Příklad názvu práce (aj): Collective rights under the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms

Klíčová slova: lidská práva
kolektivní práva
Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Keywords: human rights
collective rights
European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms